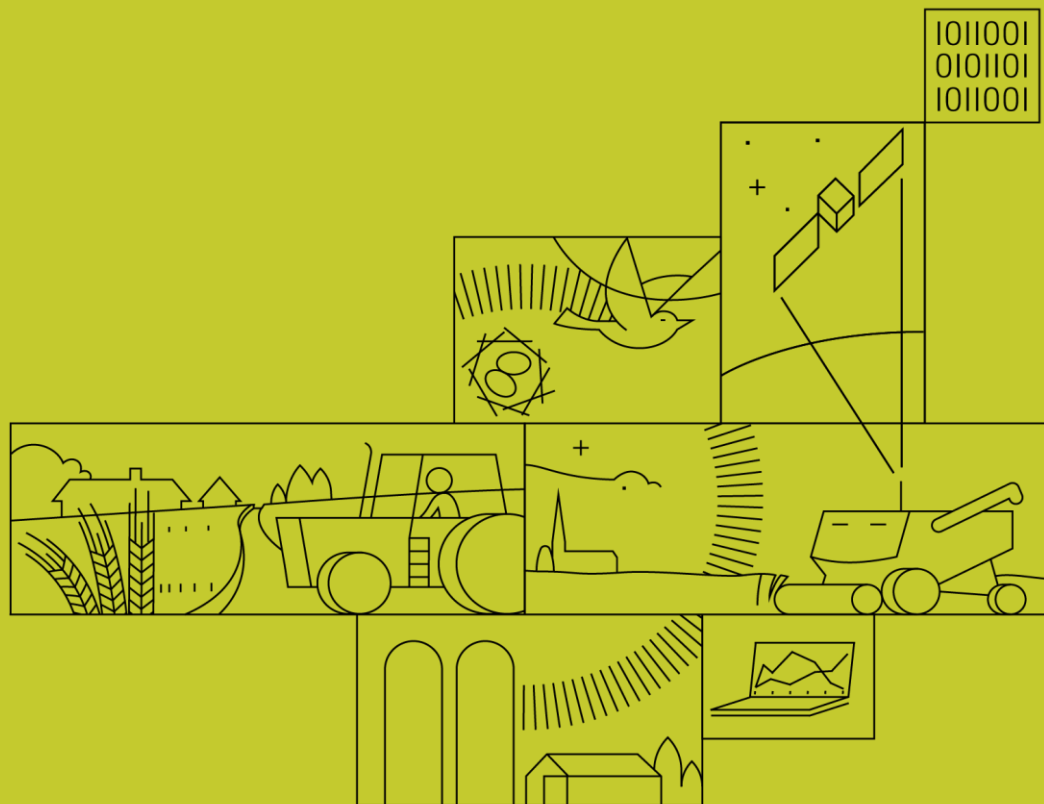

PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE MAJANDUSNÄITAJAD 2024

FARM SUSTAINABILITY DATA NETWORK
(FSDN)

Koostanud / Kersti Vill-Sulp, Anne Varendi, Helle Persitski, Urve Kaio,
Drafted by: Eduard Matveev, Janika Kolju, Marek Kärner, Katre Kirt

Väljaandja: Maaelu Teadmuskeskus (METK)
J. Aamisepa 1, Jõgeva alevik, 48309 Jõgeva maakond
<https://metk.agri.ee>

Compiled by: *Centre of Estonian Rural Research and Knowledge (METK)*
J. Aamisepa 1, Jõgeva alevik, 48309 Jõgeva county Estonia

ISSN 2228-348X

Autoriõigus / *Copyright*: Maaelu Teadmuskeskus 2025

Väljaande andmete kasutamisel palume viidata allikale
When using data included in this issue, please indicate the source

SISUKORD

PEAMISED TÄHELEPANEKUD	3
TABELITE LOETELU.....	4
JOONISTE LOETELU	5
LÜHENDITE LOETELU	6
SISSEJUHATUS	7
INTRODUCTION.....	8
1.METOODIKA	9
1.1. Andmete kogumise lühituvustus.....	9
1.3. Tootmistüübid ja majanduslik suurus	10
1.4. Põllumajandustootjate üldkogum ja valim	12
1.5. Standardtulemuste arvutusskeemid	14
2. PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE STANDARDTULEMUSED	16
2.1. Ettevõtlusvorm ja tootmisviis	16
2.2. Maakasutus	16
2.3. Tööjõud	19
2.4. Kogutoodang ja toetused.....	20
2.5. Kogukulud	23
2.6. Lisandväärtus	26
2.7. Sissetulekud	29
2.8. Varad	31
3. Põllumajandustootjate jätkusuutlikus	33
KOKKUVÕTTEKS	37
SUMMARY	39
LISAD	42

PEAMISED TÄHELEPANEKUD

Tähelepanek 1. Näide tootmistüübi ja majandusliku suuruse määramisest	11
Tähelepanek 2. Muutused maakasutuses	19
Tähelepanek 3. Kasutatud tööjõud	20
Tähelepanek 4. Kogutoodangu ja toetuste (v.a investeeringutele) väärtus	23
Tähelepanek 5. Kogutoodangu väärtus võrdluses kuludega	26
Tähelepanek 6. Lisandväärtus	29
Tähelepanek 7. Sissetulekute muutus.....	31
Tähelepanek 8. Oma- ja võõrkapital	33

TABELITE LOETELU

Tabel 1. Majandusliku suuruse klassid.....	10
Tabel 2. Majandusliku suuruse alampiir EL liikmesriikides, 2024.....	11
Tabel 3. Põllumajanduslike majapidamiste liigitus tootmistüüpide üldisel ja peamisel tasandil...	12
Tabel 4. Üldkogumi struktuur tootmistüübi ja majandusliku suuruse klasside lõikes, 2023	13
Tabel 5. FADN/FSDN valimiplaani struktuur tootmistüübi ja majandusliku suuruse klasside lõikes, 2024.....	13
Tabel 6. Netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta (euro/tjü) tootmistüüpide ja majandusliku suuruse klasside lõikes, 2024	28
Tabel 7. Oma tööjõu, kapitali ja maa alternatiivkulu arvutamise alused, 2020–2024	34
Tabel 8. Standardtoodangu koefitsiendid, 2020	42
Tabel 9. Standardtulemuste loetelu	43

JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Peamised majandusnäitajad	14
Joonis 2. Taimekasvatustoodang	14
Joonis 3. Loomakasvatustoodang	14
Joonis 4. Varade maksumus.....	15
Joonis 5. Bilansinäitajad	15
Joonis 6. Bruto- ja netoinvesteering	15
Joonis 7. Põllumajandusmaa kasutamise struktuur, 2024.....	17
Joonis 8. Põllumajandusmaa kasutusviis ja maarent, 2020–2024.....	17
Joonis 9. Põllumajandusmaa struktuur tava- ja mahetootmises, 2024.....	18
Joonis 10. Põllumajandusmaa struktuur tootmistüüpide lõikes tava- ja mahetootmises, 2024 ...	18
Joonis 11. Tööjõu kasutus tootmistüüpide lõikes, 2024	19
Joonis 12. Kogutoodangu väärtus (k.a toetused, v.a investeeringutoetused) hektari kohta tava- ja mahetootmises, 2020–2024.....	21
Joonis 13. Kogutoodangu väärtus (k.a toetused, v.a investeeringutoetused) hektari kohta tootmistüüpide lõikes, 2024.....	22
Joonis 14. Toetuste (v.a investeeringutoetused) struktuur tootmistüüpide lõikes, 2024	22
Joonis 15. Kogukulude struktuur tootmistüüpide lõikes, 2024	23
Joonis 16. Kogukulud hektari kohta tava- ja mahetootmises, 2024	24
Joonis 17. Kogutoodangu väärtuse ja kogukulude suhe, 2020–2024.....	25
Joonis 18. Kogutoodangu väärtuse ja kogukulude suhe tava- ja mahetootmises, 2024.....	25
Joonis 19. Netolisandväärtuse (NLV) osakaal kogu põllumajandussektori NLV-s tootmistüüpide lõikes, 2020–2024.....	27
Joonis 20. NLV tööjõu aastaühiku kohta tava- ja mahetootmises, 2020–2024.....	27
Joonis 21. NLV tööjõu aastaühiku kohta tootmistüüpide lõikes tava- ja mahetootmises, 2024 ...	28
Joonis 22. Sissetulek tööjõu aastaühiku kohta tava- ja mahetootmises, 2020–2024	30
Joonis 23. Sissetulek tööjõu aastaühiku kohta tootmistüüpide lõikes, 2024.....	30
Joonis 24. Kapitalistruktuur seisuga 31.12, 2020–2024	31
Joonis 25. Kapitalistruktuur seisuga 31.12.2024 tootmistüüpide lõikes.....	32
Joonis 26. Kapitalistruktuur seisuga 31.12.2024 majandusliku suuruse lõikes	32
Joonis 27. Põllumajandusettevõtete jaotumine majandusliku jätkusuutlikkuse gruppidesse, 2020–2024	35
Joonis 28. Põllumajandusettevõtete jaotumine majandusliku jätkusuutlikkuse gruppidesse aastatel 2020–2024, kui toetused (v.a investeeringutele) arvestusest välja jätta	36

LÜHENDITE LOETELU

BLV	Brutolisandväärtus
EAGF	<i>European Agricultural Guarantee Fund</i> Euroopa Põllumajanduse Tagatisfond
EAFRD	<i>European Agricultural Fund for Rural Development</i> Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond
EL	Euroopa Liit
EK	Euroopa Komisjon
EVT	Ettevõtjatulu
EÜ	Euroopa Ühendus
EPJ	Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS
FADN	Põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrk (<i>Farm Accountancy Data Network</i>)
FSDN	Põllumajanduse kestlikkuse andmevõrk (<i>Farm Sustainability Data Network</i>)
LÜ	Loomühik
METK	Maaelu Teadmuskeskus
NLV	Netolisandväärtus
PRIA	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
PTA	Põllumajandus- ja Toiduamet
TJÜ	Tööjõu aastaühik (arvestuslikult 2200 töötundi aastas)
ÜPP	Ühine põllumajanduspoliitika

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidus loodi 1965. aastal põllumajanduslike majapidamiste tulusid ja majandustegevust käsitlevate raamatupidamisandmete kogumise võrk (FADN - *Farm Accountancy Data Network*). Andmevõrgu loomisest täitus 2025. aastal 60 aastat. Andmevõrgu eesmärk oli algselt koguda mikrotaseme majandusandmeid põllumajandusettevõtete kohta viisil, et need oleksid võrreldavad eri liikmesriikide ja tootmistüüpide lõikes ning võimaldaksid hinnata ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) mõju.

Poliitikakujundajad vajavad lisaks majandusnäitajatele keskkonna- ja sotsiaalse sisuga näitajaid. Seetõttu võeti Euroopa Komisjoni algatusel 2024. aastal vastu uus regulatsioon, mis täiendab FADN andmete ulatust. Ka muudeti andmevõrgu nime. Alates 2025. aastast on FADN järeltulijaks põllumajanduse kestlikkuse andmevõrk (FSDN – *Farm Sustainability Data Network*).

Ülemineku selguse huvides kasutatakse väljaandes vana ja uut andmevõrgu akronüümi koos – FADN/FSDN.

FADN/FSDN tugineb Eestis järgmistel põhimõtetel:

- meetodika on Euroopa Liidu tasemel kokku lepitud;
- osalemine on andmeesitajatele vabatahtlik, kuid riigil on kohustus esitada andmeid Euroopa Komisjonile;
- ettevõtete valimisel ja koostöölepingute sõlmimisel lähtutakse siseriikliku komisjoni poolt kinnitatud valimiplaanist;
- andmeesitaja nõusolekul kasutatakse asjakohaseid andmeid erinevatest riiklikest registritest (näiteks PRIA, PTA);
- kogutud andmed edastatakse Euroopa Komisjonile anonüümselt vastavalt kokku lepitud sisule ja vormile;
- andmeid kasutatakse üksnes ÜPP hindamiseks ning muude põllumajandust ja maaelu puudutavate uuringute statistiliseks toeks. Igasugune kontroll ja maksustamine nende andmete alusel on keelatud.

FADN/FSDN vaatluse alt jäävad välja väga väikesed majapidamised, kus tegeletakse põllumajandusega peamiselt oma pere tarbeks ja tootmine ei ole turule orienteeritud. Euroopa Liidus (EL) kogutakse FADN/FSDN andmeid rohkem kui 80 tuhandest põllumajandusettevõttest, kes esindavad ligi viit miljonit ettevõtet kõigis liikmesriikides. FADN/FSDNi valimiga on esindatud ligikaudu 90% kasutatavast põllumajandusmaast ja põllumajanduslikust tootmisest ELis.

Andmevõrgu kontaktasutuseks Eestis on Maaelu Teadmuskus¹. 2025. aastal koguti andmeid veel FADNi andmestiku alusel 607 aruandvalt majapidamiselt.

Käesolevas väljaandes on esitatud ülevaade 2024. aasta majandusnäitajate alusel koostatud standardtulemustest, mis on laiendatud kogu Eesti põllumajandustootjate üldkogumile. Andmeid esitanud ettevõtete tulemuste üldistamisel põllumajandustootjate üldkogumile on kasutatud statistikaameti 2023. aastal läbi viidud põllumajanduse struktuuriuuringu andmeid põllumajanduslike majapidamiste arvu ning nende liigituse kohta majandusliku suuruse ja tootmistüüpide lõikes. Võrdluseks on esitatud ka aastate 2020–2023 majandusnäitajad.

Perioodi 2006–2024 standardtulemused on avaldatud Maaelu Teadmuskuse kodulehel [Standardtulemused](#)

Põllumajandustootmise oluline mõjutaja on ilm. Keskkonnaagentuuri andmetel² oli 2024. aasta erakordselt soe – keskmine õhutemperatuur ületas pikaajalist keskmist. Veelgi soojem oli viimasel ajal vaid 2020. aasta. Päikesepaistelisi tunde oli normist veidi enam. Kõige päikeselisem kuu oli mai. Sademeid oli aasta kokkuvõttes normist vähem. Seejuures kõige kuivem kuu oli mai, Eesti keskmise

¹ [Põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrk \(FSDN\) | Maaelu Teadmuskus](#)

² <https://www.ilmateenistus.ee/ilmatarkus/publikatsioonid/aastaraamatud/>

sajuhulgaga vaid 12 mm (norm 42 mm). Lund sadas veel 7. mail. Talviljade talvitumist mõjutas normist külmem ja sademetevaesem talv. Külviperioodi mõjutasid keskmisest kõrgema õhutemperatuuriga ja tavapärasest sademetevaesemad märts kuni mai. Suvised sademed ulatusid 109%ni ning päikesepaistet jätkus 105% normist. Meteoroloogiline sügis (september, oktoober, november) oli normist soojem. Piirkonniti erinesid ilmastikuolud, kuid negatiivselt mõjutas ilmastik enim talirapsi ja taliteravilja ning puuvilja ning marjakultuure. Suvi soosis suviviljade kasvu ning soe normist väiksema sademetehulgaga sügis saagikoristust.

INTRODUCTION

The Farm Accountancy Data Network (FADN) is a system introduced in the European Union (EU) in 1965 for the collection of data on the structure and economic performance of agricultural holdings. Initially, its objective was to provide an overview of the economic activities of farms and to evaluate the impact of the Common Agricultural Policy (CAP) measures on their economic results.

Today, policymakers need indicators that go beyond economics, incorporating environmental and social dimensions as well. In response and at the initiative of the European Commission, a new regulation was adopted in 2024 that expands the scope of FADN. Alongside this expansion, the network was renamed: beginning in 2025, it will be known as the Farm Sustainability Data Network (FSDN). To clarify the transition, the joint acronym FADN/FSDN is used throughout this publication.

The FADN/FSDN system in Estonia is built on the following principles:

- The methodology is harmonized at the European Union level.
- Participation is voluntary for data providers, but the state is obliged to submit the data to the European Commission.
- A sampling plan, approved by the national commission, underpins the selection of agricultural holdings and establishment of cooperation agreements.
- With the data provider's consent, relevant data from national registers (e.g. Agricultural Registers and Information Board, Agricultural and Food Board) are used.
- Collected data are transmitted anonymously to the European Commission, following the agreed content and format.
- The data are used exclusively for evaluating the CAP and for statistical support in studies related to agriculture and rural development. Use of the data for control or taxation purposes is strictly prohibited.

Small agricultural holdings that produce food mainly for their own consumption and are not market-oriented are excluded from the FADN/FSDN survey. Across the EU, FADN/FSDN data are collected annually from more than 80,000 agricultural holdings, representing approximately five million farms in all Member States. The FADN/FSDN sample covers about 90% of the utilized agricultural area (UAA) and agricultural production in the EU.

This publication presents an overview of economic indicators of Estonian agricultural holdings, based on data from a 2024 sample plan of 658 holdings. To extrapolate the results to the field of survey of the FADN/FSDN, data from the Integrated Farm Statistics (IFS) 2023 were used, particularly on the number of holdings and their classification by economic size and farming type. For comparison, economic indicators for previous years (2010–2023) are also included.

In 2024, the actual number of responding holdings was 607, representing approximately 11,000 holdings in the field of survey. The standard results for the period 2006–2024 have been published on the website of the Centre of Estonian Rural Research and Knowledge at <https://fadn.agri.ee/standardtulemused>

1. METOODIKA

1.1. Andmete kogumise lühitutvustus

Eestis alustati põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrgu loomisega 1996. aastal. Andmete kogumise meetodid ja korraldus on iga liikmesriigi enda otsustada. Andmed koguti 2025. aastal vastavalt komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 2015/220 kehtestatud põllumajandusaruande vormile, mõistetele ja juhistele³. Alates 2026. aastast, mil kogutakse andmeid 2025. aasta kohta, rakenduvad sisulised FSDNiga seotud muudatused⁴, mis tähendab, et lisanduvad uued keskkonna ja sotsiaalsed näitajad.

Andmevõrgu töös osalemine on põllumajandustootjale vabatahtlik. Andmeesitaja kasu on nii otsene kui kaudne. Kaudselt mõjutatakse andmete esitamisega kogu Eesti põllumajandussektori käekäiku, kuna andmevõrgu andmed võimaldavad analüüsida põllumajandustootjate olukorda ning hinnata ÜPP mõju. FADN/FSDN andmed kirjeldavad detailselt uuemaid keskmise põllumajandusettevõtte tootmise tulude, kulude, varade ja toetuste struktuuri, mis annab võimaluse edasisteks modelleerimisteks ning seostamiseks teiste statistiliste andmetega. Kogutud andmed võimaldavad teha mitmesuguseid analüüse põllumajandussektori majandusliku olukorra kirjeldamiseks. Ühtne metoodika tagab erinevate EL liikmesriikide tulemuste omavahelise võrreldavuse. Võrreldavuse tagamiseks tuleb sel juhul alati kasutada EK andmebaasist⁵ saadud andmeid.

Andmete esitamise otsene mõju avaldub METK poolt andmeesitajale koostatud tagasisides, mis aitab ettevõttel ennast positsioneerida võrdluses teiste sarnaste ettevõtetega ning on aluseks ka nõuande küsimisel. Tagasiside sisaldab ettevõtte majandustulemuste analüüsi, kus näidatakse arengutendent-sid viimastel aastatel ning tuuakse välja võrdlused tootmistüübi ja majandusliku suuruse poolest sarnase tootjate grupi vastavate näitajatega. Mida kauem on ettevõtte oma andmeid esitanud, seda põhjalikumalt on võimalik tema majandustulemusi analüüsida.

Andmete kogumiseks on Maaelu Teadmuskuskeskus sõlminud koostöölepingud andmete esitajatega järgides kinnitatud valimiplaanis ette nähtud ettevõtete arvu tootmistüüpides ja majandusliku suuruse klassides. Andmete kogumisega tegelevad vastavalt METKiga sõlmitud lepingutele andmekogujad, kelle kontaktid on avaldatud METKi kodulehel⁶.

Ettevõtte tasandil toimub andmete kogumine tavapäraselt aprillist augustini, järgneb andmete kontroll ja edastamine Euroopa Komisjonile (EK) ning tulemuste analüüs ja avalikustamine. 2024. aasta andmete kogumine lõpetati 20. oktoobril 2025.

Peamisteks andmeallikateks on ettevõtte majandusaasta aruanne ja muud raamatupidamise dokumendid. Lisaks raamatupidamisandmetele kogutakse täiendavaid andmeid ettevõtte struktuuri ja tootmise kohta. Andmeallikana kasutatakse Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ning põllumajandusloomade registri andmeid, samuti Põllumajandus- ja Toiduameti (PTA) mahepõllumajandustootjate registri andmeid ning Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS (EPJ) andmeid põllumajandusloomade kohta. Olenevalt majandusaasta aruannete detailsusastmest kasutatakse sealset asjakohast informatsiooni. Andmete kogumiseks ja analüüsimiseks on Maaelu Teadmuskuskeskuses välja töötatud spetsiaalne tarkvara.

Andmete esitamine EKle on igale liikmesriigile kohustuslik, tähtaeg on 15. detsember. Lisaks EKle edastatavatele kohustuslikele andmetele kogutakse Eestis veel mitmeid näitajaid, mis on vajalikud siseriiklikul tasandil põllumajandussektori majandustulemuste mitmekülgsemaks analüüsimiseks ja maaelu arendamiseks rakendatud toetusmeetmete tulemuslikkuse hindamiseks. ELi tasandil on FADN/FSDN süsteem väga mahukas ja andmete töötlemine võtab palju aega, mistõttu esimesed kokkuvõtted avaldatakse kaks aastat peale aruande aasta lõppemist.

³ Alates 2015. aruandeaastast on kõik Euroopa Nõukogu 30. novembri 2009. aasta määruse (EÜ) nr 1217/2009 rakendamise eeskirjad sätestatud komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 2015/220 ja selle lisades

⁴ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2024/2746, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32024R2746>

⁵ Results and leh analysis

⁶ <https://metk.agri.ee/fsdn#fsdn-andmete-kogujat>

1.3. Tootmistüübid ja majanduslik suurus

Põllumajanduslike majapidamiste arv tehakse kindlaks statistikaameti poolt korraldatava põllumajandusloenduse või struktuuriuuringu andmetest lähtuvalt. Viimane põllumajanduse struktuuriuuring korraldati 2023. aastal⁷.

Põllumajandusliku majapidamisena käsitletakse ühtse majandusliku ja tehnilise juhtimisega üksuseid, kus on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest:

- 5 hektarit kasutatavat põllumajandusmaad
- 2 hektarit põllumaad
- 0,5 hektarit kartulit
- 0,5 hektarit köögivilja või maasikat
- 0,2 hektarit ravim- ja maitsetaimi, lilli ja ehistaimi, seemnekasvatust, puukoole
- 0,3 hektarit viljapuu- ja marjaeadasid, muid püsikultuure (v.a puukoolid)
- 100 m² katmikalasad
- 1,7 loomühikut põllumajandusloomi⁸

Üksused, kus põllumajandussaadusi ei toodeta, kuid säilitatakse maad heades põllumajandus- ja keskkonningimustes, arvestatakse samuti põllumajanduslike majapidamiste hulka.

Igale põllumajanduslikule majapidamisele määratakse tootmistüüp ja majanduslik suurus. Põllumajanduslike majapidamiste tootmistüübi ja majandusliku suuruse määramisel aluseks majapidamise standardkogutoodangu väärtus eurodes (lisas tabel 5)⁹. 2024. aasta valimiplaani koostamisel lähtuti 2020. aasta standardtoodangu koefitsientidest, mille aluseks aastate 2018–2022 keskmised loomade ja põllumajanduskultuuride ühikuväärtused (lisas tabel 4).

Ettevõtte majanduslik suurus määrab tema kuulumise vastavasse majandusliku suuruse klassi. Majandusliku suuruse klasse võib esitada üksikult (ES14) või grupeerides neid väiksematesse gruppidesse (ES6) (tabel 1)¹⁰.

Tabel 1. Majandusliku suuruse klassid

Klass (ES14)	Majanduslik suurus, euro	Klass ES6	Majanduslik suurus, euro
1	< 2000		
2	2000 –< 4000	1	2000 –< 8000
3	4000 –< 8000		
4	8000 –< 15 000	2	8000 –< 25 000
5	15 000 –< 25 000		
6	25 000 –< 50 000	3	25 000 –< 50 000
7	50 000 –< 100 000	4	50 000 –< 100 000
8	100 000 –< 250 000	5	100 000 –< 500 000
9	250 000 –< 500 000		
10	500 000 –< 750 000		
11	750 000 –< 1 000 000		
12	1 000 000 –< 1 500 000	6	>= 500 000
13	1 500 000 –< 3 000 000		
14	>= 3 000 000		

⁷ <https://stat.ee/et/esita-andmeid/andmete-esitamisest/ettevotete-uuringud/pollumajanduse-struktuuriuuring-2023>

⁸ Statistika esitus

⁹ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 2015/220, lisa 6

¹⁰ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 2015/220, lisa 5

Tagamaks, et kogutud andmed esindavad vähemalt 90% Eesti põllumajanduslikust tootmisest (sh toodangu väärtus, haritav maa, loomade arv), on kehtestatud majandusliku suuruse alampiir. Eestis on see piirmäär 4000 eurot. See tähendab, et ettevõtte peab tootma vähemalt selles mahus, et teda saab pidada turule suunatud tootjaks. Liikmesriikide lõikes on majandusliku suuruse alampiir erinev (tabel 2)¹¹.

Tabel 2. Majandusliku suuruse alampiir EL liikmesriikides, 2024

EL liikmesriik	Alampiir, euro
Belgia, Prantsusmaa, Holland, Saksamaa, Taani, Luksemburg, Slovakkia	25 000
Rootsi, Austria, Tšehhi, Soome	15 000
Iirimaa, Itaalia, Hispaania, Ungari	8 000
Eesti, Kreeka, Portugal, Läti, Leedu, Poola, Sloveenia, Küpros, Malta, Horvaatia, Bulgaaria, Rumeenia	4 000

Ettevõtte tootmistüüp määratakse selle põhjal, milline tootmissuund (näiteks piimatootmine, teraviljakasvatus jne) moodustab kõige suurema osa tema standardkogutoodangust¹². Tootmistüüpide lõikes on võimalik ettevõtteid grupeerida üldisel, peamisel või detailsel tasandil. Andmete avaldamisel lähtutakse konfidentsiaalsuse tagamiseks eeldusest, et avaldatavate andmete grupis peab olema vähemalt viis ettevõtet.

Tähelepanek 1

Lihtne näide tootmistüübi ja majandusliku suuruse määramisest:

Kui majapidamisel on 50 ha nisu, 100 ha lühiajalist rohumaad ja 40 piimalehma, siis:

$$\begin{aligned}
 & \text{Nisu pind korrutatud standardtoodangu koefitsient} \\
 & \quad (50 \text{ ha} \times 903,8 \text{ euro/ha}) \\
 & \quad + \\
 & \text{Lühiajalise rohumaad pind korrutatud standardtoodangu koefitsient} \\
 & \quad (100 \text{ ha} \times 291,64 \text{ euro/ha}) \\
 & \quad + \\
 & \text{Piimalehmade arv korrutatud standardtoodangu koefitsient} \\
 & \quad (40 \text{ piimalehma} \times 3682,96 \text{ euro/ piimalehm}) \\
 & \quad =
 \end{aligned}$$

Majanduslik suurus 221 672 eurot (klass 8), millest suurima osa annab piimalehmade standardtoodang ja ettevõtte kuulub seetõttu **piimatootmise tootmistüüpi**.

Majandusliku suuruse ja tootmistüübi kalkulaator on leitav METK kodulehel https://fadn.agri.ee/so_kalkulaator/

Kõige sagedamini kasutatakse üldist ja peamist tootmistüübi tasandit – see annab piisavalt infot, ilma et tekiks probleeme liiga väikese ettevõtete arvuga mõnes alamrühmas. Detailsemat tasandit kasutatakse vaid siis, kui andmete hulk seda võimaldab. Üldisel tasandil on Eestis välja toodud seitse tootmistüüpi (tabel 3). Peamisel tasandil on tootmistüübid jaotatud spetsialiseerumise järgi. Nii näiteks on loomakasvatuse tootmistüüp (F) jaotatud spetsialiseerumise alusel lihavesikasvatuseks (46), piima- ja lihavesikasvatuseks (47) ning lamba- ja kitsekasvatuseks koos muude karjatavate loomadega (48). Piisava ettevõtete arvu korral on sea- ja linnukasvatuse tootmistüübis võimalus eristada seakasvatust (51), linnukasvatust (52) ja muude erinevate teratoiduliste kasvatajaid (53).

¹¹ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 2015/220, lisa 1

¹² Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 2015/220, lisa 4

Tabel 3. Põllumajanduslike majapidamiste liigitus tootmistüüpide üldisel ja peamisel tasandil

Tootmistüübid üldisel tasemel	Tootmistüübid peamisel tasemel ja põhiline tootmissuund
Taimekasvatus (A)	15 Teravilja, õli- ja valgukultuuride kasvatamine
	16 Üldine taimekasvatus
Aiandus (B)	21 Aiandus katmikalal
	22 Aiandus avamaal
	23 Muu aiandus (k.a puukoolid)
Püsiluhtuurid (D)	35 Viinamarjakasvatus
	36 Puuviljakasvatus
	38 Erinevate püsiluhtuuride kasvatamine
Piimatootmine (E)	45 Piimatootmine
	46 Lihaveisekasvatus
Loomakasvatus (F)	47 Piima- ja lihaveisekasvatus
	48 Lamba- ja kitsekasvatus, muud karjatavad loomad
	51 Seakasvatus
Sea- ja linnukasvatus (G)	52 Linnukasvatus
	53 Erinevate teratoiduliste kasvatamine
	61 Segataimekasvatus (põllukultuurid, aiandus, püsiluhtuurid)
Segatootmine (H)	73 Segaloomakasvatus, peamiselt karjatavad loomad
	74 Segaloomakasvatus, peamiselt teratoidulised
	83 Segataimekasvatus, lisaks karjatavad loomad
	84 Muud taime- ja loomakasvatuse kombinatsioonid

1.4. Põllumajandustootjate üldkogum ja valim

Usaldusväärse ülevaade saamiseks kogu Eesti põllumajandussektori majandustulemustest koostab Statistikaamet valimiplaani, millest lähtuvalt teeb METK juhuvalimi alusel põllumajandustootjatele ettepaneku koostöölepingu sõlmimiseks. Valimisse kuuluvate ettevõtete andmete alusel üldistatakse tulemused kogu üldkogumile.

Eestile on alates 2010. aruandeaastast kehtestatud valimi plaaniliseks suuruseks 658 ettevõtet¹³. Euroopa Komisjon on soovitanud säilitada valimis andmeesitajaid võimalikult kaua või kasutada kombineeritud valikuvõeti ehk et vähemalt pooled ettevõtted võiksid jääda valimisse neljaks aastaks järjest ning kui keegi loobub, siis lisatakse uus tootja juhuvaliku meetodil¹⁴.

Statistikaameti poolt 2023. aastal läbiviidud põllumajandusliku struktuuriuuringu andmetel oli Eestis 10 712 põllumajanduslikku majapidamist. 2023. aasta struktuuriuuringuga tuvastatud põllumajanduslike majapidamiste majandusliku suuruse ja tootmistüübi määratlemise aluseks on standardtoodangu koefitsiendid '2020' (aastate 2018–2022 keskmine).

Majandusliku suuruse alampiiri 4000 eurot ületas neist 6720 põllumajandustootjat ja nemad moodustavad põllumajandustootjate üldkogumi FADN/FSDNi mõistes (tabel 4). Põllumajandustootjate üldkogumist jääb välja 3992 väga väikest majapidamist. Samas on üldkogumiga kaetud 63% põllumajanduslike majapidamiste koguarvust, 99% põllumajandusliku tootmise standardkogutoodangust, 96% kasutatavast põllumajandusmaast ning 99% loomühikutest. Ligi poole (48%) FADN/FSDN üldkogumist moodustavad väikesed tootjad (majanduslik suurus 4000–25 000 eurot).

Valimisse kuuluvate ettevõtete majandustulemuste laiendamisel põllumajandustootjate üldkogumile saadakse üldpilt põllumajandussektori majandustulemustest tervikuna. Laiendamisel võetakse arvesse mitut üldkogumi ettevõtet tegelikult andmeid esitanud ettevõtte esindab.

¹³ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 2015/220, lisa 2

¹⁴ Guidelines for Selection Plans, RI/CC 1526

2024. aruandeaasta valimiplaani täitmiseks tuli väljalangenud 64 ettevõtte asemele valida uued. Koostööleping õnnestus sõlmida 51 uue andmeesitajaga. 2024. aastal täideti valimiplaan 92,2% ulatuses. Andmeid esitas 607 ettevõtet (51 ettevõtet vähem kui plaanitud).

Valimiplaani struktuur tootmistüüpide ja majandusliku suuruse klasside lõikes on toodud tabelis 5.

Tabel 4. Üldkogumi struktuur tootmistüübi ja majandusliku suuruse klasside lõikes, 2023*
Structure of the field of survey by type of farming and economic size class, 2023

	Majandusliku suuruse klass														Kõik	%
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14				
A 15 Teravilja, õli- ja valgukultuuride kasvatamine	255	230	177	309	381	480	210	63	28	21	10	2	2166	32,2		
16 Üldine taimekasvatus	467	297	195	167	151	100	34	9	3	4	3		1430	21,3		
B 21 Aiandus katmikikalal	2	9	7	9	19	7	3						56	0,8		
22 Aiandus avamaal	8	4	2	5		6	2				1		28	0,4		
23 Muu aiandus (k.a puukoolid)	3	3	7	16	6	7	1	2					45	0,7		
D 36 Puuviljakasvatus	63	30	31	21	7	4	1	1	1				159	2,4		
38 Erinevate püsikultuuride kasvatamine	2	1	6	2	2								13	0,2		
E 45 Piimatootmine	42	53	29	35	50	68	55	41	12	26	40	40	491	7,3		
46 Lihaveisekasvatus	155	157	157	251	129	82	22	4					957	14,2		
F 47 Piima- ja lihaveisekasvatus	15	30	33	48	28	26	5	1					186	2,8		
48 Lamba- ja kitsekasvatus, muud karjatavad loomad	184	124	64	54	23	10	2						461	6,9		
51 Seakasvatus	0	2	1	1	2	3	5	3	5	4	6	3	35	0,5		
G 52 Linnukasvatus	10	3	1	3	2	2				1	2	2	26	0,4		
53 Erinevate teratoiduliste kasvatamine	0	2		1									3			
61 Segataimekasvatus (põllukultuurid, aiandus, püsikultuurid)	35	36	31	16	3	3	1						125	1,9		
73 Segaloomakasvatus, peamiselt karjatavad loomad	13	6	4	2									25	0,4		
H 74 Segaloomakasvatus, peamiselt teratoidulised	0	1											1			
83 Segataimekasvatus, lisaks karjatavad loomad	12	34	22	35	43	50	27	9	4	2	5	5	248	3,7		
84 Muud taime- ja loomakasvatuse kombinatsioonid	127	57	36	18	15	6	1	1	2	1	1		265	3,9		
Kõik	1393	1079	803	993	861	854	369	134	55	59	68	52	6720	100		
%	20,7	16,1	11,9	14,8	12,8	12,7	5,5	2,0	0,8	0,9	1,0	0,8	100			

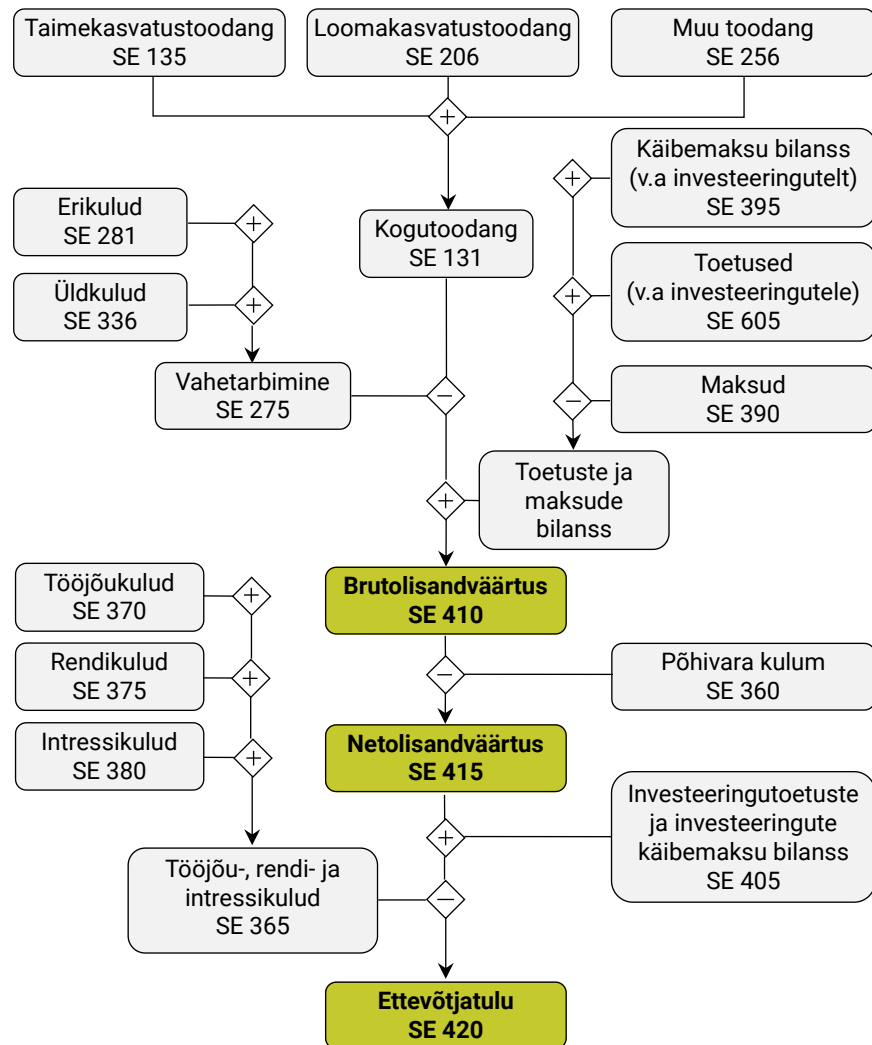
Allikas: Põllumajanduse struktuuriuuring 2023

Tabel 5. FADN/FSDN valimiplaani struktuur tootmistüübi ja majandusliku suuruse klasside lõikes, 2024*
Structure of the FADN/FSDN sample by type of farming and economic size class, 2024

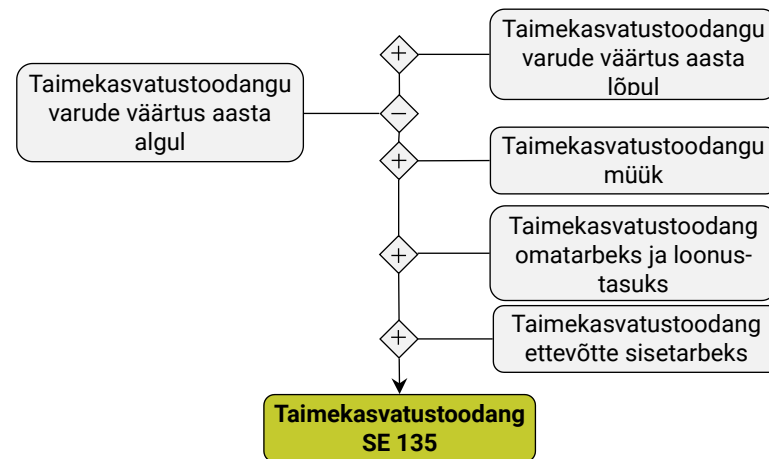
	Majandusliku suuruse klass														Kõik	%
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14				
A 15 Teravilja, õli- ja valgukultuuride kasvatamine	14	14	10	19	20	56	22	10	5	6	3		179	27,2		
16 Üldine taimekasvatus	23	15	9	12	7	14	4	2		6	2		94	14,3		
21 Aiandus katmikikalal	1		1	1			1						4	0,6		
B 22 Aiandus avamaal		1	1	1	1	2	1						7	1,1		
23 Muu aiandus (k.a puukoolid)		1		1		2		1			1		6	0,9		
D 36 Puuviljakasvatus	4	4	2	4	1	1	1			1			18	2,7		
38 Erinevate püsikultuuride kasvatamine										1			1	0,2		
E 45 Piimatootmine	3	4	3	4	7	19	13	7	4	12	27	12	115	17,5		
46 Lihaveisekasvatus	10	13	11	16	8	12	2						72	10,9		
F 47 Piima- ja lihaveisekasvatus	2	3	3	5	2	3							18	2,7		
48 Lamba- ja kitsekasvatus, muud karjatavad loomad	10	6	3	3	1								23	3,5		
51 Seakasvatus							2	3	2	6	8	4	25	3,8		
G 52 Linnukasvatus	1	2	2	3	2	2				1	2	3	18	2,7		
53 Erinevate teratoiduliste kasvatamine	2												2	0,3		
61 Segataimekasvatus (põllukultuurid, aiandus, püsikultuurid)	2	1	1	1									5	0,8		
73 Segaloomakasvatus, peamiselt karjatavad loomad	1	1	1	1									4	0,6		
H 74 Segaloomakasvatus, peamiselt teratoidulised	1	1	1	1	1	1							6	0,9		
83 Segataimekasvatus, lisaks karjatavad loomad	2	3	3	4	6	7	4	3	1	3	7	2	45	6,8		
84 Muud taime- ja loomakasvatuse kombinatsioonid	5	3	1	1		1			1	2	2		16	2,4		
Kõik	81	72	52	77	56	120	50	26	13	38	52	21	658	100		
%	12,3	10,9	7,9	11,7	8,5	18,2	7,6	4,0	2,0	5,8	7,9	3,2	100			

* Informatsioon tootmistüüpide liigituse ja majandusliku suuruse klasside kohta on tabelites 1 ja 3

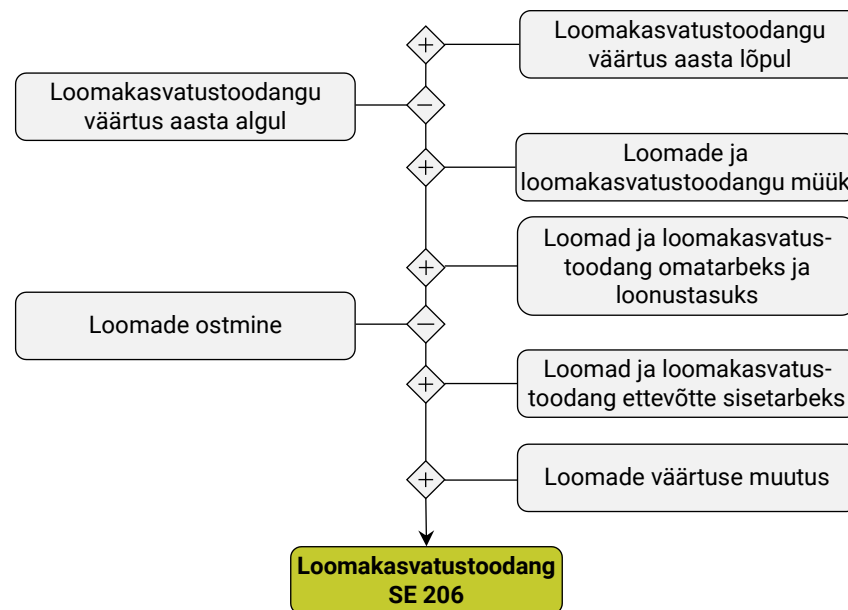
1.5. Standardtulemuste arvutuskeemid

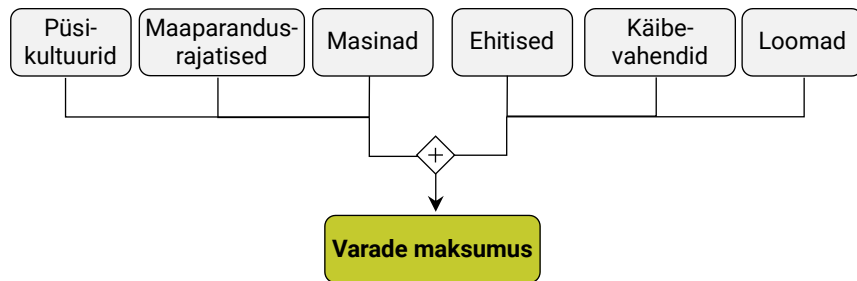
Joonis 1. Peamised majandusnäitajad

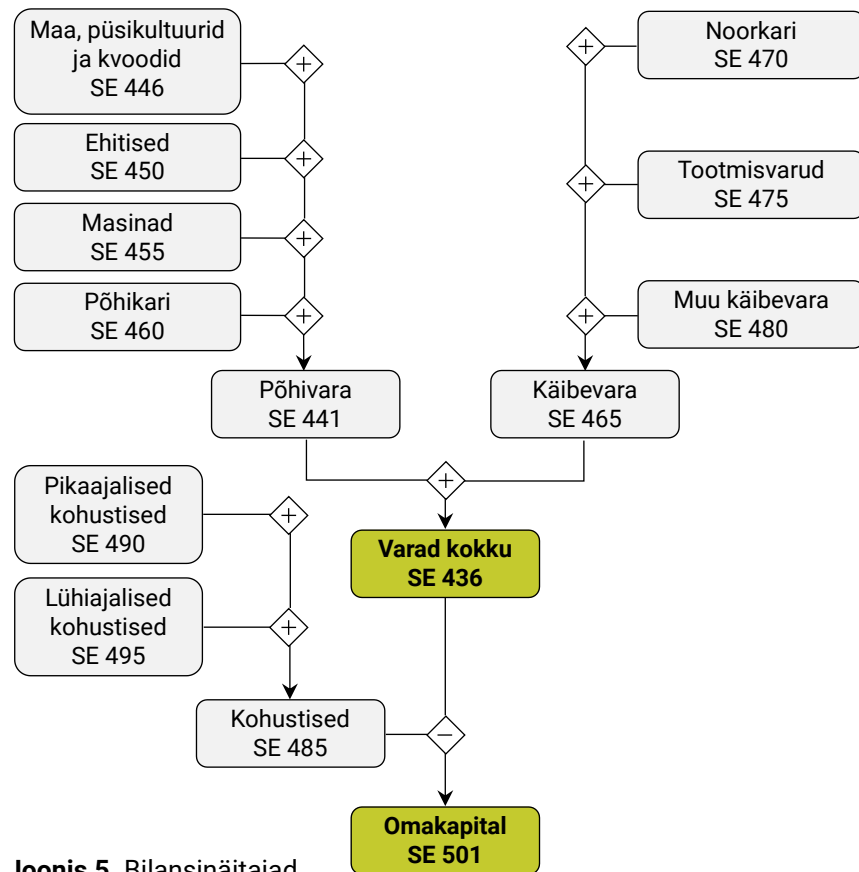
Joonis 2. Taimekasvatustoodang

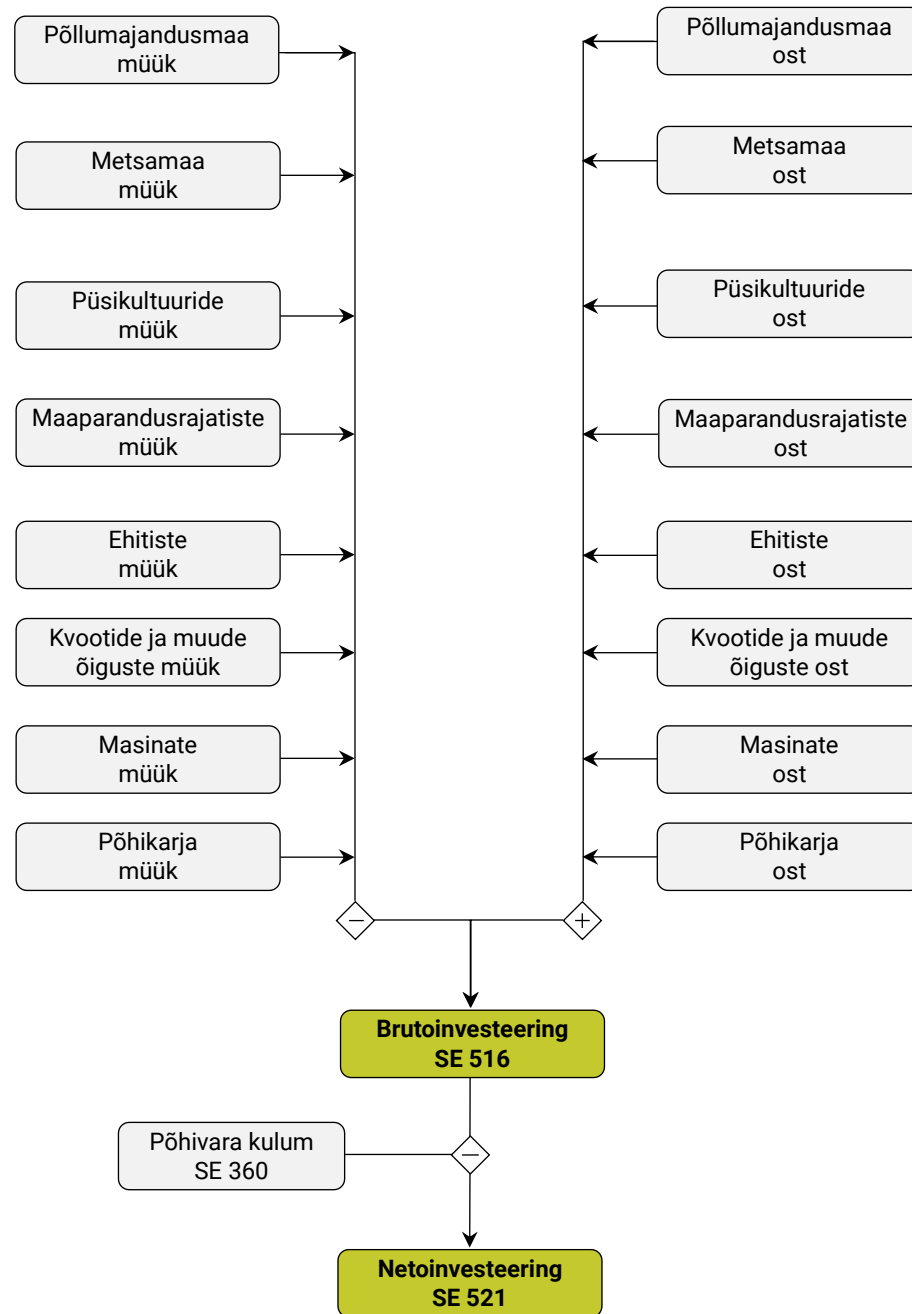
Joonis 3. Loomakasvatustoodang

Joonis 4. Varade maksumus

Joonis 5. Bilansinäitajad

Joonis 6. Bruto- ja netoinvesteering

2. PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE STANDARDTULEMUSED

2.1. Ettevõtlusvorm ja tootmisviis

FADN/FSDN standardtulemused (loetelu lisas 5) on EL tasemel metoodikas kokku lepitud keskmise põllumajandusettevõtte majandustegevust kokkuvõtavad näitajad (SE – *Standard Estimates*), mis põhinevad FADN/FSDN valimisse kuuluvate tootjate andmetel. Lisaks on koostatud Eesti spetsiifikat arvesse võtvad standardtulemused (ST).

Standardtulemused on avaldatud METK kodulehel <https://fadn.agri.ee/standardtulemused/>

Standardtulemused on esitatud kaalutud keskmistena ettevõtte kohta vastavalt nende esindatusele põllumajandustootjate üldkogumis. Põllumajandustootjate üldkogumisse kuulus 2024. aastal 6720 tootjat, FADN/FSDNi valimi suurus oli 607, seega esindas iga ettevõtte valimis keskmiselt 11,07 tootjat üldkogumis.

2024. aruandeaasta kohta andmeid esitanud ettevõtetest oli 295 (49%) füüsilisest isikust ettevõtjat ja 312 (51%) juriidilist isikut. Mahetootjaid oli valimis 168 (28% valimis olnud ettevõtetest).

Tootmistüüpide lõikes oli esindatus väga erinev. Kõige kõrgem esindatus oli taimekasvatuses, kus iga valimis olev ettevõtte esindas keskmiselt 15,2 taimekasvatajat üldkogumis. Aianduses oli esindatus keskmiselt 3,1, püsilikultuurid 11,5, piimatootjatel 5,1, segatootjatel 8,2, loomakasvatuses (v.a piimatootmine) 15,0 ning sea- ja linnukasvatuses 7,0.

Kuna valimisse kuuluvate ettevõtete jaotus majandusliku suuruse klasside lõikes on ebaühtlane, siis parema esindatuse tagamiseks on kõik valimisse kuulunud tootjad ühendatud viide majandusliku suuruse gruppi järgmiselt:

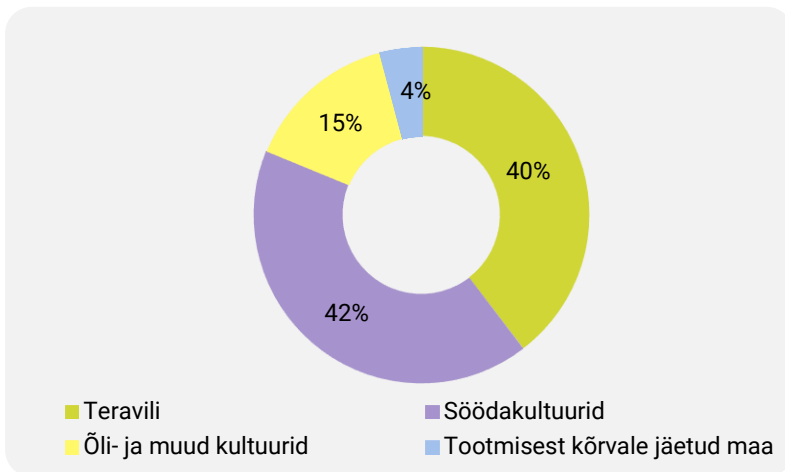
- klass 3 – standardkogutoodangu väärtus 4000–8000 eurot;
- klassid 4 ja 5 – standardkogutoodangu väärtus 8000–25 000 eurot;
- klassid 6 ja 7 – standardkogutoodangu väärtus 25 000–100 000 eurot;
- klassid 8 ja 9 – standardkogutoodangu väärtus 100 000–500 000 eurot;
- klassid 10–14 – standardkogutoodangu väärtus rohkem kui 500 000 eurot.

Üldjuhul oli majandusliku suuruse poolest suuremate tootjate esindatus tunduvalt kõrgem kui väiketootjatel. Kõige kõrgem esindatus oli suurtootjate grupis (standardkogutoodangu väärtus rohkem kui 500 000 eurot), kus iga sellesse gruppi kuuluv ettevõtte esindas keskmiselt 3,2 suurtootjat üldkogumis. Väga kõrge esindatus (5,5) oli ka grupis standardkogutoodangu väärtusega 100 000–500 000 eurot. Suhteliselt madalam oli esindatus väiksema majandusliku suurusega gruppides: grupis standardkogutoodangu väärtusega 4000–8000 eurot esindas üks ettevõtte keskmiselt 20,4 tootjat, väärtusega 8000–25 000 eurot 19,9 tootjat ja väärtusega 25 000–50 000 eurot 13,3 tootjat üldkogumis.

Tootmistüüpide siseselt on majandusliku suuruse klasside ühendamise tehtud vastavalt tootjate arvule ja jaotusele valimis, sest andmed avaldatakse Eestis, kui gruppi kuulub vähemalt viis ettevõtet (EL tasemel 15 ettevõtet). Kokkuvõttes võib öelda, et tootmistüüpide lõikes on valimi esinduslikkus väga hea, kuid üldjuhul on majandusliku suuruse poolest suuremate tootjate esindatus tunduvalt kõrgem kui väiketootjatel.

2.2. Maakasutus

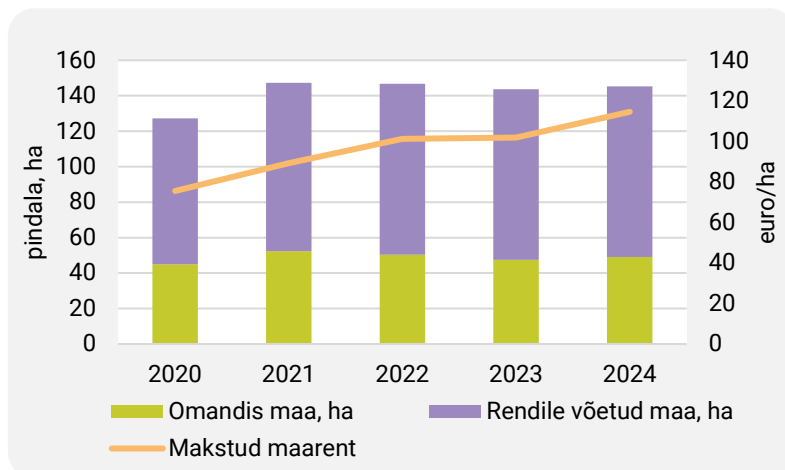
2024. aastal oli põllumajandusmaa kasutus sarnane varasematele aastatele, kuid andmetest on näha mõningaid muutusi rendimaa osakaalus ja makstud renditasudes. Keskmise põllumajandusettevõtte kasutuses oli 2024. aastal ligikaudu 145 hektarit põllumajandusmaad, millest enamiku moodustasid söödakultuurid (42%) ja teravili (40%). Õli- ja muud kultuurid moodustasid 15% ning 4% maast oli tootmisest kõrvale jäetud (joonis 7).

Joonis 7. Põllumajandusmaa kasutamise struktuur, 2024

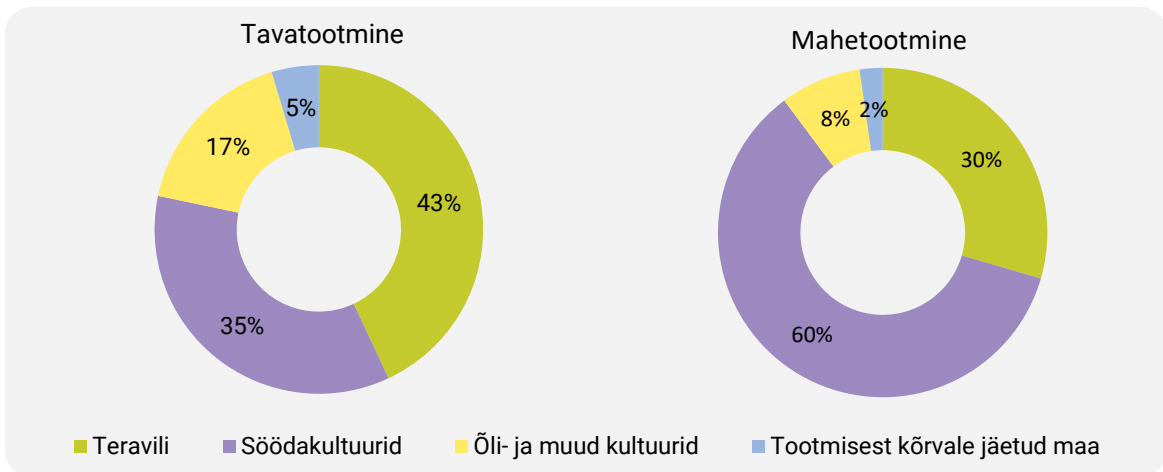
Põllumajandusmaa omandi- ja rendi-struktuur jäi valdavas osas stabiilseks. Keskmiselt 34% kasutatavast põllumajandusmaast oli ettevõtete omandis ning 66% renditud või muudel tingimustel kasutusel (joonis 8). Rendimaa osatähtsus oli majandusliku suuruse lõikes märkimisväärselt erinev. Väiketootjate grupis (standardkogutoodang 4000–8000 eurot) moodustas rendimaa 33%. Suurim rendimaa osakaal oli ettevõtetes standardkogutoodanguga 50 000–10000 eurot, kus rendimaa moodustas 79% kasutatavast põllumajandusmaast.

2024. aastal rentis 81% valimisse kuulunud ettevõtetest põllumajandusmaad, neist ligikaudu viiendik (21%) kasutasid rendimaad tasuta. Renti maksti keskmiselt 115 eurot hektari kohta, 2023. aastal 102 euro/ha. Väiketootjate grupis (4000–8000 eurot) maksti renti keskmiselt 80 euro/ha, suurtootjate grupis 137 euro/ha. Suurtootjad (standardkogutoodang vähemalt 500 tuhat eurot) tasusid keskmiselt 139 eurot hektari kohta. See peegeldab suuremate ettevõtete tugevamat konkurentsi kvaliteetse põllumajandusmaa pärast ning hinnasurveid piirkondades, kus põllumaa pakkumine võib olla piiratud. Maakondlikus vaates oli maarent kõrgem Järva, Põlva, Tartu ja Viljandi maakonnas.

Joonis 8. Põllumajandusmaa kasutusviis ja maarent, 2020–2024

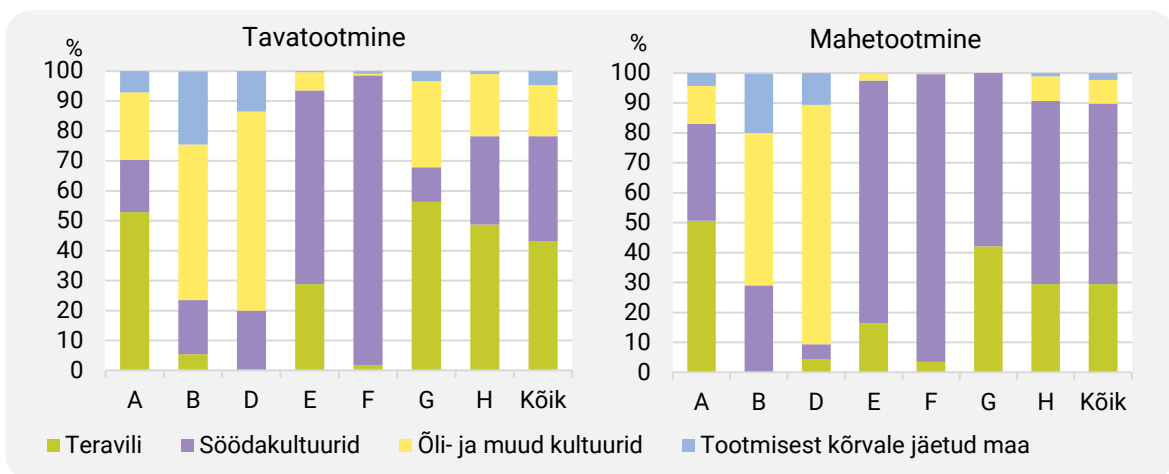
Vaadeldes eraldi tava- ja mahetootmist iseloomustab tavatootjate maakasutust teravilja suur osakaal, moodustades 43% kogu põllumajandusmaast, samas kui mahetootmises olid ülekaalus söödakultuurid, (60% mahetootjate kasutatavast maast, joonis 9). Tootmisest kõrvalejäetud maa osatähtsus oli mõlemas tootmisviisis väike, jäädes 2–5% juurde.

Joonis 9. Põllumajandusmaa struktuur tava- ja mahetootmises, 2024

Maakasutus on tugevalt seotud tootmise suuna ja iseloomuga. Kuigi kõigi tavatootjate peale kokku on teravilja ja söödakultuuride osakaal põllumajandusmaal ligikaudu võrdne, jagunevad need kultuurid tootmistüüpide lõikes väga erinevalt – mõni tootmistüüp kasvatab peamiselt teravilja, teine peamiselt söödakultuure. Taimekasvatuses (A) domineerib teravili, moodustades valdava osa kasutatavast maast, samal ajal kui söödakultuuride osakaal on seal suhteliselt väike. Aianduse (B) ja püsikultuuride (D) tootmistüübis on teraviljade osakaal madal, kuna maad kasutatakse pigem muude kultuuride kasvatamiseks.

Nii mahe- kui tavatootmise piimatootmise (E) ja loomakasvatuse (F) tootmistüübis on ülekaalus söödakultuurid. Segatootmises (H) on maakasutus mitmekesisem, kuid teravili ja söödakultuurid moodustavad põhiosa kasutatavast maast (joonis 10).

Joonis 10. Põllumajandusmaa struktuur tootmistüüpide lõikes tava- ja mahetootmises, 2024

Tähelepanek 2 - Muutused maakasutuses

Keskmise põllumajandustootja kasutatav põllumajandusmaa suurenes 143,6 hektarilt **145,3 hektarile**, millest **rendimaa osakaal** oli endiselt **66%**.

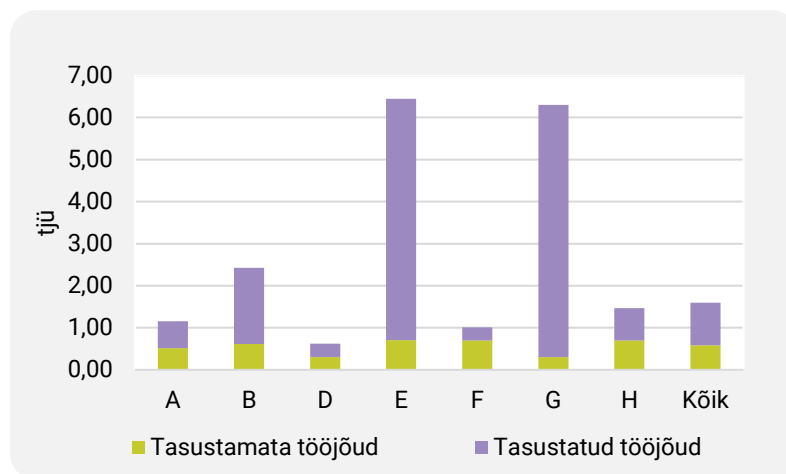
2024. aasta maakasutuse struktuuris toimusid võrreldes 2023. aastaga muutused:

- Söödakultuuride osakaal jäi tavatootjatel samaks, mahetootjatel suurenes 5%.
- Teravilja osakaal suurenes tavatootmises ja jäi samaks mahetootmises.
- Kõrvale jäetud maa vähenes kõikides tootmistüüpides.
- Makstud maarent suurenes nii väikestel kui suurtel tootjatel (kõigil suurusgruppidel).
- Väikeste tootjate rendimaa osakaal langes 40%-lt 33%-le.
- Aianduses kõrvale jäetud maa veidi vähenes.

2.3. Tööjõud

Tööjõu kasutust väljendatakse FADN/FSDNis tööjõu aastaühikuna (tjü)¹⁵. Tööjõudu oli 2024. aastal keskmiselt 1,60 tjü ettevõtte kohta, sellest 37% oli tasustamata¹⁶. Võrreldes varasemate aastatega on tasustatud tööjõu osatähtsus märgatavalt suurenenud (2020. aastal 56% ja 2024. aastal 63%).

Kõige rohkem tööjõudu oli piimatootmisega tegelevates ettevõtetes (6,44 tjü, sellest 11% tasustamata). Sea- ja linnukasvatases oli keskmiselt 6,30 tjü, sellest 5% tasustamata tööjõud. Kõige suurem tasustamata tööjõu osatähtsus oli loomakasvatuse (v.a piimatootmine) tootmistüübis (69%), (joonis 11).

Joonis 11. Tööjõu kasutus tootmistüüpide lõikes, 2024

2024. aastal tasustati tööjõudu kõige kõrgemalt piimatootmises (14,29 euro/h) ja kõige madalamalt püsilõikude kasvatases (7,57 euro/h). Suurtootjatel (standardkogutoodangu väärtus rohkem kui 500 000 eurot) oli tasustatud töötajate tööjõukulu 14,06 eurot tunnis, väiksemate tootjate gruppides (standardkogutoodangu väärtus 4000–100 000 eurot) oli tööjõukulu 7,48–9,49 eurot tunnis.

Kui võrrelda 2023. aastaga, on töötasu tõusnud kõigis tootmistüüpides ja kõigis suurusgruppides, kusjuures tõus oli kõige märgatavam suurusgruppides 8–25 ja 25–100 tuhat eurot. Kõige suuremates ettevõtetes tõusis töötasu vaid 1,1%.

¹⁵ Tööjõu aastaühik (1 tjü) = 2200 töötundi aastas

¹⁶ Tasustamata tööjõud – oma pere liikmete või omanike tööjõukulu, mille eest tasu ei makstud

Tähelepanek 3 - Kasutatud tööjõud

Keskmise põllumajandustootja ettevõttes tehakse aastas **tasustatud tööd 2229 tundi ja tasustamata tööd 1296 tundi**.

Tootmistüüpide lõikes on tasustamata tööjõu osakaalu erinevused suured, näiteks:

- Loomakasvatuses (v.a piimatootmine) 69%
- Aianduses 25%
- Piimatootmises 11%

Keskmine tööjõukulu tji kohta suurenes 2024. aastal 5%.

2.4. Kogutoodang ja toetused

Põllumajandustootja kogutoodangu väärtus kujuneb vastavalt FADN/FSDN metoodikale taimekasvatuse kogutoodangu, loomakasvatuse kogutoodangu ja muu tulutoova tegevuse väärtuse summana (vt joonis 1–3). Tegemist ei ole ettevõtte käibega. Kogutoodangu väärtusele lisanduvad ka toetused (v.a investeeringutoetused).

FADN/FSDN metoodika kohaselt kajastatakse ÜPP I samba Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) makstavad toetused vastavalt toetuse määramise aastale ning Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD) makstavad toetused, investeeringutoetused ja muud toetused vastavalt väljamaksmise aastale. Eelkõige hõlmavad toetused (v.a investeeringutele) Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027¹⁷ raames ja riigiabina makstavaid toetusi.

Kogutoodangu väärtus (k.a toetused v.a investeeringutoetused) oli 2024. aastal keskmiselt 227 046 eurot ettevõtte kohta, millest toetused olid 34 482 eurot. Võrreldes 2023. aastaga on kogutoodangu väärtus ja toetused kokku suurenenud ligikaudu 7%. Kogutoodangu väärtusest 36% moodustas taimekasvatustoodangu väärtus, 36% loomakasvatustoodangu väärtus, 12% muu tulutoov tegevus ja saadud toetuste osakaal jäi 15% tasemele.

Taimekasvatustoodangu väärtus oli 2024. aastal keskmiselt 592 eurot hektari kohta ehk 5% kõrgem kui 2023. aastal (564 euro/ha). Väärtuse muutust mõjutasid saagikuste ja hindade muutuste kombinatsioonid. FADN/FSDN andmetel vähenes suviteraviljade saagikus keskmises ettevõttes 67%, suvitritikul suurenes 1% ja tatral suurenes 34%. Suvirapsi ja -rüpsi saagikus küll suurenes 5%, kuid talirapsi ja -rüpsi saagikust mõjutasid tugevalt talvised kahjustused: põlde tuli ümber külvata, mistõttu saavutati 4% madalam saagikus võrreldes 2023. aastaga. Talitritikul suurenes saagikus 28%. Ka kartuli saagikus jäi 9% madalamaks kui aasta varem.

Teravilja realiseerimishinnad alanesid peale 2022. aasta tipuhindasid teist aastat järjest. 2024. aastal keskmiselt 9% võrdluses 2023. aastaga, kuid ületasid üle viiendiku 2020. aasta hindasid. Kartuli ja aiandustoodangu (kõögiviljad) hinnad olid 2024. aastal kõrgemad kui 2023. aastal.

Loomakasvatustoodangu väärtus suurenes 2024. aastal keskmiselt 2183 eurole loomühiku kohta, mis oli 2% kõrgem kui 2023. aastal. Tõusu toetasid nii loomakasvatussaaduste kõrgem realiseerimishind kui ka stabiilne tootmismahd. Loomakasvatuse väärtust kujundab Eestis eeskätt piimatootmine, järgnevatiks teguriteks on sea- ja veiseliha, mille mõju on suur just intensiivsemas tootmises. Linnuliha ja munade väärtusel on kogu sektoris väiksem osakaal, kuid teatud tootmistüüpide (G) puhul oluline roll.

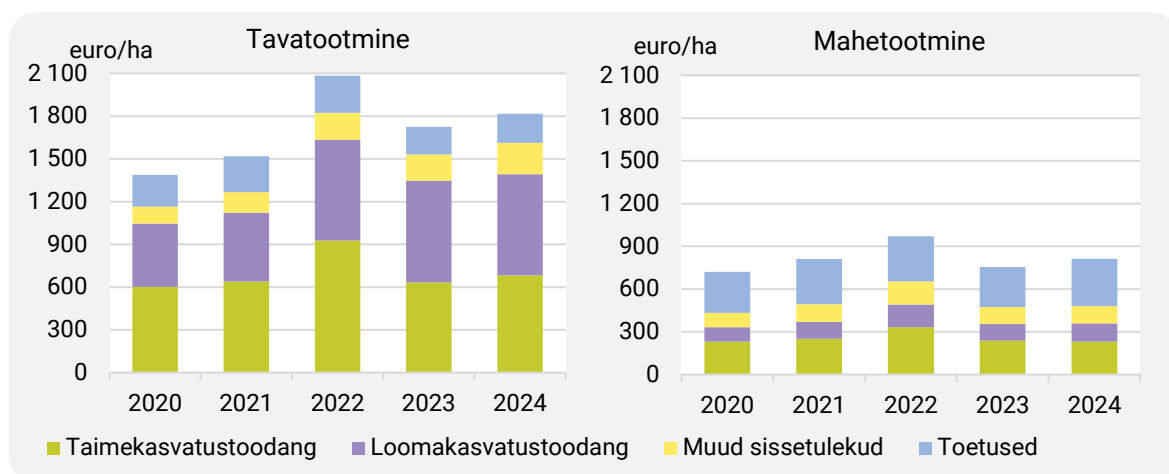
Tavatootmises oli 2024. aastal kogutoodangu väärtus koos toetusega (v.a investeeringutele) ligikaudu 1800 eurot hektari kohta, millest taimekasvatuse andis 39%, loomakasvatuse 39%, muu tulutoov tegevus ligi 12% ja toetuste (v.a investeeringutele) osakaal jäi 11% juurde. Võrreldes 2023. aastaga (1726

¹⁷ Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava aastateks 2023-2027

euro/ha) suurenes kogutoodangu väärtus, olles madalam vaid 2022. aastast, mil hinnatasemed ja saagid olid oluliselt kõrgemad (joonis 12).

Tavatootmises vähenes 2024. aastal eelkõige loomakasvatustoodangu osakaal, samas kui toetused hektari kohta jäid võrreldes varasemate aastatega suhteliselt stabiilseks. Kogutoodangu väärtust mõjutas teravilja ja rapsi realiseerimishindade stabiliseerumine ning saagikuse kõikumine põuast mõjutatud piirkondades.

Mahetootmises kujunes kogutoodangu väärtus märksa madalamaks – 800 eurot hektari kohta, kusjuures kogutoodangu väärtuse ja toetuste summa struktuuris moodustasid toetused (v.a investeeringutele) ligikaudu 40%. Taimekasvatustoodangu osakaal oli mahetootmises ligikaudu 29% ja loomakasvatuse kogutoodangu osakaal ligikaudu 16% (joonis 12). Tatra, suvirapsi, talinisu, rukki ja kartuli saagid olid mahetootmises 2024. aastal kõrgemad kui 2023. aastal. Seejuures tatra, rukkil ja kartulil viimase viie aasta kõrgeimad.

Joonis 12. Kogutoodangu väärtus (k.a toetused, v.a investeeringutoetused) hektari kohta tava- ja mahe- tootmises, 2020–2024

Tootmistüüpide võrdluses esinesid kogutoodangu väärtuses koos toetustega (v.a investeeringutele) hektari kohta suured erinevused (joonis 13). Kõrgeim kogutoodangu väärtus koos toetustega (v.a investeeringutele) oli piimatootmises (E), ulatudes ligikaudu 3300 euroni hektari kohta. Selle taseme kujundasid piima realiseerimishinna püsimine peaaegu 2023. aasta tasemel, mahukas loomakasvatustoodangu osakaal ning toetuste oluline roll.

Püsiluultuuride tootmistüübi (D) kogutoodangu väärtus koos toetustega (v.a investeeringutele) hektari kohta ulatus ligikaudu 2074 euroni, kuid seda mõjutas oluliselt muu tulutoova tegevuse ja toetuste (v.a investeeringutele) kõrge osakaal.

Loomakasvatuse tootmistüüp (F) oli 2024. aastal madalaima tootlikkusega, kus kogutoodangu väärtus jäi ligikaudu 700 euroni hektari kohta. Loomakasvatustoodangu panus oli selles tüübis mõõdukas ning kogutoodangu taset hoidsid peamiselt toetused, mille osakaal oli märkimisväärne.

Segatootmises (H) oli kogutoodangu väärtus ligikaudu 1600 eurot hektari kohta. Selles rühmas täiendasid taime- ja loomakasvatuse teineteist ning toetused moodustasid märkimisväärse osa kogutoodangust, aidates tasakaalustada tootlikkuse kõikumist.

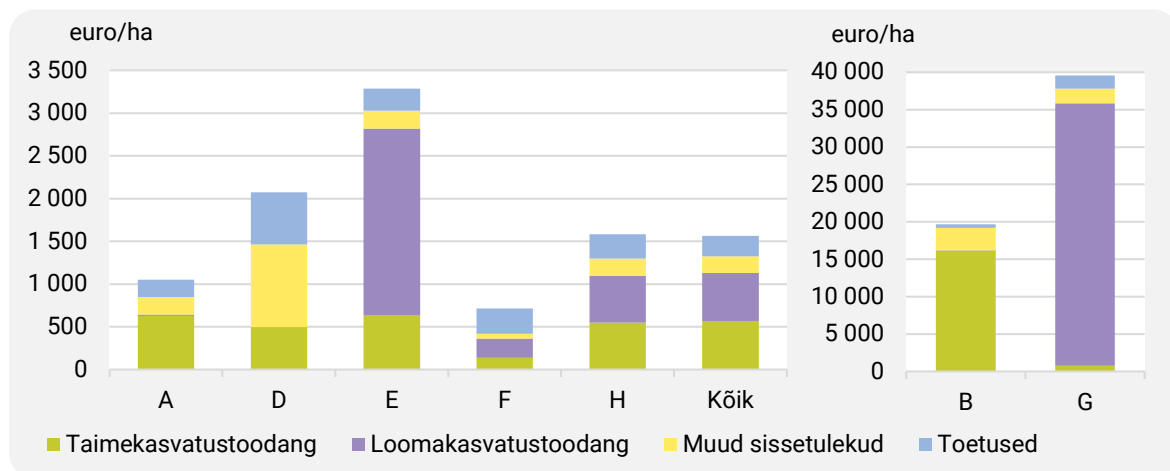
Taimekasvatuses (A), ulatus kogutoodangu väärtus 2024. aastal ligikaudu 1100 euroni hektari kohta. Tulemusi mõjutasid peamiselt madalamad teravilja ja rapsi realiseerimishinnad ning saagikuse langus.

Erinevalt teistest tootmistüüpidest oli kogutoodangu väärtus hektari kohta aianduses (B) ning sea- ja linnukasvatuses (G) oluliselt kõrgem (joonis 13).

Aianduses (B) ulatus kogutoodangu väärtus hektari kohta ligikaudu 19 664 euroni hektarilt. Peamise osa kogutoodangust moodustas taimekasvatustoodang, mis küündis 2024. aastal ligikaudu 16 000 euroni/ha. Toetuste osakaal jääb aianduse tootmistüübis pigem madalamale tasemele (464 euro/ha).

Aianduse kõrge hektaripõhine kogutoodang tuleneb kultuuridest, mille väärtus hektari kohta on oluliselt kõrgem kui teiste põllumajanduskultuuride puhul.

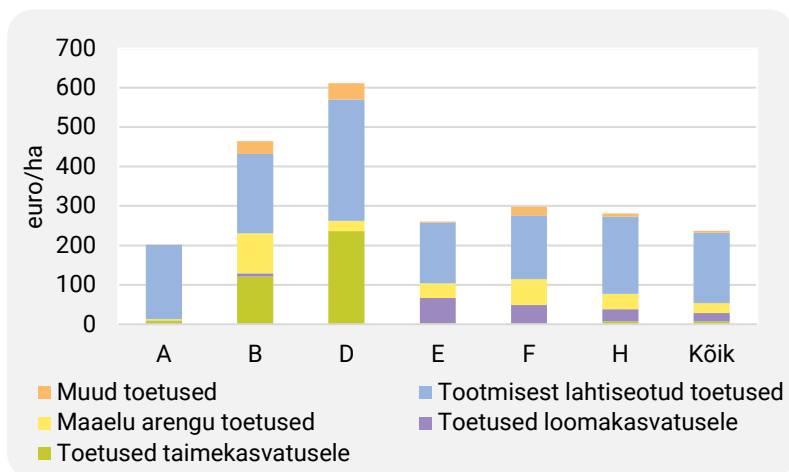
Sea- ja linnukasvatustes (G) oli kogutoodangu väärtus hektari kohta erakordselt kõrge – ligikaudu 40 000 euro/ha, mis peamiselt moodustus loomakasvatustoodangust väärtusega 35 100 euro/ha. Vaid ligi kümnendik lisandus muid sissetulekuid ja toetuseid. Sea- ja linnukasvatuse tootmistüübis on peamiselt väga väikese maakasutusega loomakasvatusele spetsialiseerunud suurtootjad, mistõttu ei ole hektari kohta kogutoodangu väärtus otseselt võrreldav teiste tootmistüüpidega.

Joonis 13. Kogutoodangu väärtus (k.a toetused, v.a investeeringutoetused) hektari kohta tootmistüüpide lõikes, 2024

2024. aastal erines toetuste (v.a investeeringutoetused) tase hektari kohta märgatavalt tootmistüüpide lõikes. Keskmiselt saadi toetusi (v.a investeeringutele) 237 euro/ha. Sea- ja linnukasvatustes (G) saadi toetusi (v.a investeeringutele) ligikaudu 1750 euro/ha (65 euro/lü), mis selle tootmistüübi maakasutust arvestades ei ole võrreldav teiste tootmistüüpidega. 91% sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ettevõtetes saadud toetustest moodustasid maaelu arengu toetused.

Üle keskmise oli toetuste summa hektari kohta kõigil tootmistüüpidel v.a taimekasvatus. Suurima osakaaluga oli toetuste (v.a investeeringutele) struktuuris tootmisest lahtiseotud toetused, välja arvatud sea- ja linnukasvatustes (G) (43–93%, joonis 14).

Joonis 14. Toetuste (v.a investeeringutoetused) struktuur tootmistüüpide lõikes, 2024

Tähelepanek 4 - Kogutoodangu ja toetuste (v.a investeeringutele) väärtus

Kogutoodangu ja toetuste (v.a investeeringutele) väärtus on tavatootmises 1800 €/ha.

Kogutoodangu ja toetuste (v.a investeeringutele) väärtus on mahetootmises 800 €/ha.

Keskmise põllumajandusettevõtte kogutoodangu ja toetuste (v.a investeeringutele) summa struktuuris moodustab taimekasvatustoodangu väärtus 36%, loomakasvatustoodangu väärtus 36%, muu tulutoov tegevus 12% ja toetused (v.a investeeringutele) 15%.

Taimekasvatustoodangu väärtus suurenes hektari kohta 5%.

Loomakasvatustoodang vähenes loomühiku kohta 2%.

Muu toodang ja sissetulekud ettevõtte kohta suurenesid 17%.

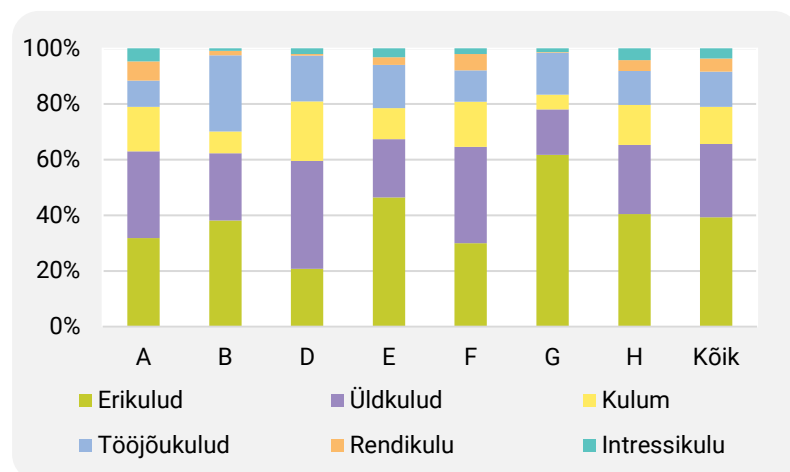
2024. aastal said põllumajandustootjad toetusi keskmiselt 237 eurot hektari kohta, mis on teinud 11%-lise kasvu võrreldes 2023. aastaga (215 €/ha).

Kõige väiksem oli toetuste osakaal aianduse tootmistüübis (2% kogutoodangust koos toetustega).

Kõige suurem oli toetuste osakaal loomakasvatuse tootmistüübis (42% kogutoodangust koos toetustega).

2.5. Kogukulud

Kogukulud sisaldavad tootmises tehtavaid erikulusid (näiteks seeme, väetised, loomasööt), üldkulusid (näiteks energia, lepingulised tööd või masinate hooldus), kulumit ning väliste tegurite (tööjõu, intressi ja rendikulu) kulusid. 2024. aastal olid kogukulud ettevõtte kohta keskmiselt 220 124 eurot, kusjuures erikulud moodustasid 39%, üldkulud 35%, kulum 13% ning tööjõukulud 13% kogukuludest (joonis 15). Aastate lõikes on kulude struktuur püsinud stabiilne.

Joonis 15. Kogukulude struktuur tootmistüüpide lõikes, 2024

Võrreldes 2020 aastaga on kulud kasvanud, võrreldes 2023. aastaga on taimekasvatuses (A), aianduses (B), püsikultuuridel (D), piimatootjatel (E) ning sea- ja linnukasvatajatel (G) kulud keskmiselt ettevõtte kohta vähenenud. Muutused tulenesid peamiselt väetiste ja sööda hinnadünaamikast, energia- ja tööjõukulude tõusust ning 2024. aastal suurenenud põhivara amortisatsioonist.

Olenevalt tootmise eripärast oli ka 2024. aastal tootmistüüpide lõikes kulude struktuur märkimisväärselt erinev. Kui sea- ja linnukasvatuse tootmistüübis (G) moodustasid erikulud jätkuvalt kõige suurema osa kogukuludest 62%, siis püsikultuuride kasvatuses tegelevates ettevõtetes (D) oli erikulude osakaal oluliselt väiksem, jäädes 20% ümbrusesse (joonis 15).

Tööjõukulude, rendi- ja intressikulude osatähtsus oli 2024. aastal kõige kõrgem aianduses (30%), kus kasutatakse enim tasustatud tööjõudu ning võlakordaja kõrgem määr tõstsid nii tööjõu- kui kapitalikulude osakaalu. Vastupidi oli tööjõukulude osatähtsus kõige väiksem taimekasvatuses (A), kus töömahukus on madalam ning suurem osa kuludest tuleneb sisenditest, mitte käsitööst. Ka on taimekasvatuses tasustamata tööjõu osakaal üle poole tööjõu kasutusest.

Üldkulude osakaal oli suurim püsikultuuride (D) ja loomakasvatuse (F) ettevõtetes, kus masinate kasutus, energiakulud, hoolduskulud ja lepingulised teenused moodustavad olulise osa tootmise kulustruktuurist. Samas on üldkulude osakaal madalaim nii piimatootmise (E), kui sea- ja linnukasvatuse (G) tootmistüüpides, kus peamine on erikulu, mis sisaldab kulusid loomasöödale.

Püsikultuuride tootmine (D) säilitas 2024. aastal kõige madalama erikulude osakaalu. Seda selgitab tootmise iseärasus, kus püsikultuurid on sisendite suhtes väheintensiivsed, sest väetiste, seemnete ja taimekaitsevahendite kulu on suhteliselt väike. Suur osa hoolduskuludest ja investeeringutest istandike rajamisel jaotub pika ajaperioodi peale, mistõttu aastane erikulude tase jääb tagasihoidlikuks. Samal ajal on tööjõukulude osakaal D-tüübis keskmisest kõrgem, sest tootmine nõuab palju töömahukaid toiminguid – lõikust, toetamist, kastmist, rohimist ja sageli ka käsitsi saagikoristust. Kuna erikulud on vähe, tegu on pigem mahetootmisega tegelevate ettevõtetega, on üldkulud (energia, masinate ja ehitiste korrashoid ja lepingulised tööd) peamised kulud. Seetõttu nihkub püsikultuuride kulustruktuur tööjõu- ja üldkulude poole.

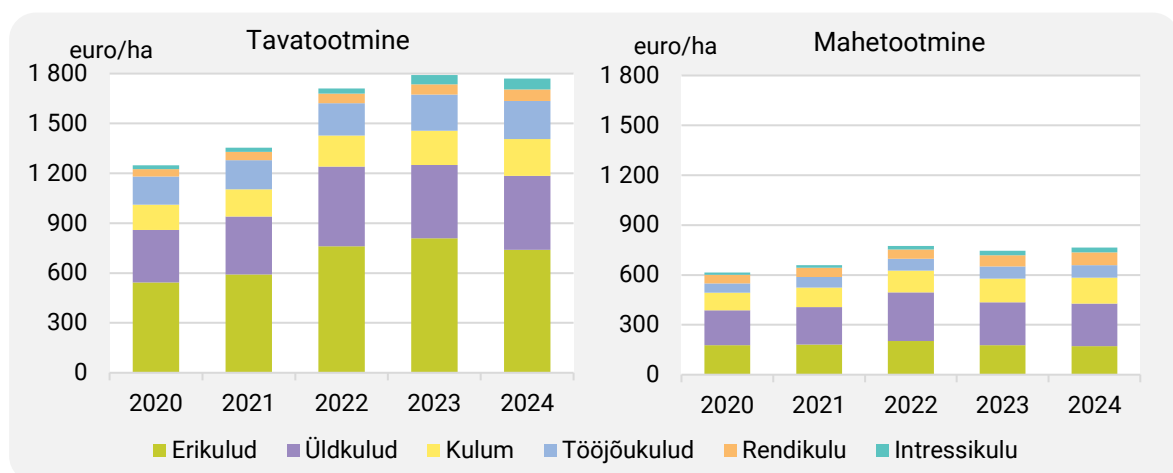
Sea- ja linnukasvatuses (G) oli 2024. aastal suurim erikulude osakaal (ligikaudu 62% kuludest kokku). Peamine põhjendus peitub ostetud söötades, mis moodustasid suurema osa vahetarbimisest. Sea- ja linnukasvatus sõltub täielikult ostusöötadest, sest kiire liha juurdekasv eeldab kontsentreeritud ja stabiilse kvaliteediga sööta. Lisaks lisanduvad loomakasvatuse spetsiifilised kulud, sealhulgas veterinaar-teenused ning muud hooldus- ja ravikulud, mis suurendavad erikulude osakaalu veelgi.

Tavatootjatel moodustasid kogukulud 2024. aastal keskmiselt 1770 eurot hektari kohta, mahetootjatel aga 770 eurot hektari kohta. Kui tavatootmisel oli erikulude osakaal jätkuvalt suurim ehk 42% kogukuludest hektari kohta, siis mahetootjatel moodustasid erikulud 2% kogukuludest hektari kohta. Üldkulude osakaal oli tavatootmises 25%, mahetootmises aga 34% kogukuludest.

Oluline muudatus kulude struktuuris on seotud intressikuludega. 2020. aastal moodustasid intressikulud tavatootmises 1,8% kogukuludest, 2023. aastal juba 3,1% ning 2024. aastal 3,7%. Mõju on avaldanud nii baasintressi (Euribor) kui suurenenud laenukohustiste maht. Mahetootmises oli intressikulu osakaal kogukuludes 2020. aastal 2,4%, mis on suurenenud 2024. aastaks samuti 3,7%-ni, kuigi võlakordaja on alanenud.

Rendimaksete osakaal on jäänud kogu perioodil tavatootjatel 3–4% juurde ja mahetootjatel 7–10% juurde.

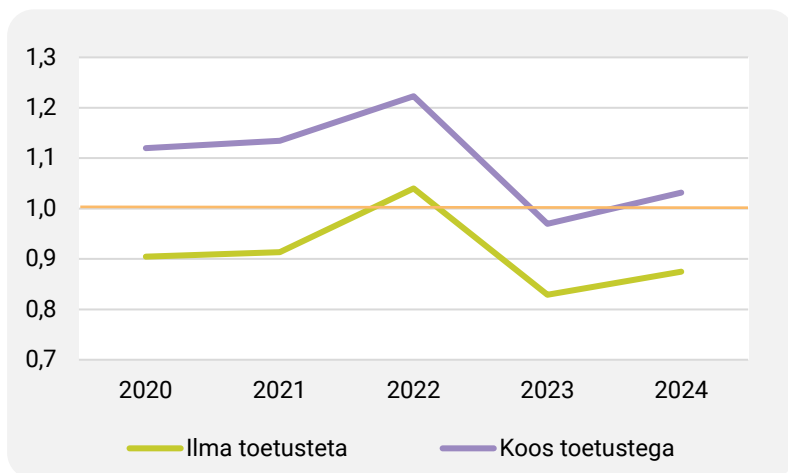
Võrreldes 2023. aastaga vähenesid 2024. aastal tavatootjatel 1,2% ja mahetootjatel suurenesid 2,6% kogukulud hektari kohta (joonis 16).

Joonis 16. Kogukulud hektari kohta tava- ja mahetootmises, 2024

Kogutoodangu väärtuse suhe kogukuludes näitab, mitu eurot kogutoodangut toodeti iga tootmises kulutatud euro kohta. Suhtarv alla ühe viitab olukorrale, kus tootmise kulusid ei kaeta täielikult kogutoodangu väärtusega.

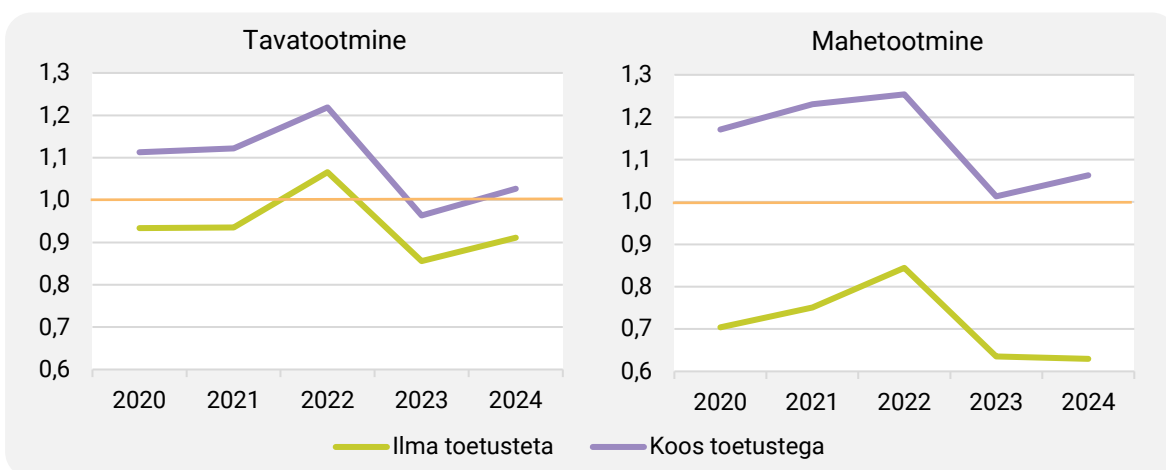
Keskmisel põllumajandustootjal oli kogutoodangu väärtuse suhe kogukuludesse 2024. aastal 0,87, mis on parem kui 2023. aasta viimase viie aasta madalaim näitaja (0,83). Koos toetustega kujunes vastavaks suhtarvuks 1,03, mis tähendab, et toetuste abil ületas kogutoodangu väärtus tehtud kulud (joonis 17).

Joonis 17. Kogutoodangu väärtuse ja kogukulude suhe, 2020–2024

Tootmisviiside võrdluses on toimetulek kuludega erinev. 2024. aastal oli kogutoodangu väärtuse suhe kogukuludesse tavatootjatel 0,91, kuid tulemus paranes võrreldes 2023. aastaga (0,86). Mahetootjatel oli sama näitaja 2024. aastal 0,63, mis jäi eelmise aasta tasemele (0,64) ning viitab mahetootmise jätkuvalt madalamale tulukusele (joonis 18).

Kui arvestada kogutoodangule juurde ka toetused (v.a investeeringutoetused), kujunes tavatootjatel kogutoodangu ja kogukulude suhtarvuks 1,03, mis tähendab, et toetused aitavad sektoril kuludega toime tulla. Mahetootjatel oli vastav näitaja 1,06. Mõlemas tootmissuunas oli koos toetustega suhtarv kõrgem kui 2023. aastal, mil see oli tavatootjate puhul 0,96 ja mahetootjate puhul 1,01.

Joonis 18. Kogutoodangu väärtuse ja kogukulude suhe tava- ja mahetootmises, 2024

Tähelepanek 5 - Kogutoodangu väärtus võrdluses kuludega

Kogukulud on tavatootmises on 1770 euro/ha, vähenemine võrdluses 2023. aastaga 1%.

Kogukulud on mahetootmises 764 euro/ha, suurenemine võrdluses 2023. aastaga 2,5%.

Tavatootmise kulude struktuuris domineerivad erikulud (42%), mahetootmises üldkulud (34%).

Keskmise põllumajandusettevõtte kogutoodangu ja kogukulude suhe oli 2024. aastal **0,87 ehk 13% kuludest jääb kogutoodangu väärtusega katmata.**

Tavatootmises oli kogutoodangu ja kogukulude suhe 0,91, mahetootmises 0,63.

Toetused (v.a investeeringute) tõstavad kuludega toimetulekut. Tavatootmises kujunes kogutoodangu ja toetuste summa ning kogukulude suhtarvuks 1,03, mahetootmises 1,06.

Tööjõukulu tunnis jätkab suurenemist, võrdluses 2023. aastaga 5%. Tasustatud tööjõu osakaal on jäänud 2023. aasta tasemele.

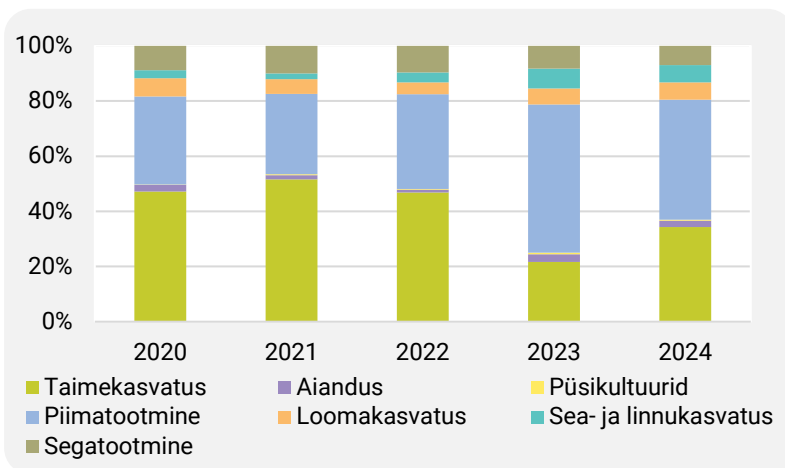
2.6. Lisandväärtus

Brutolisandväärtuse (BLV) leidmiseks lisatakse kogutoodangu väärtusele toetuste (v.a investeeringutele) ja ettevõtlustegevusega seotud maksude bilanss ning lahutatakse eri- ja üldkulud. Netolisandväärtuse (NLV) arvutamiseks lahutatakse brutolisandväärtusest põhivara kulum (vt. metoodika ptk 1.5 joonis 1). Ettevõtete tulemuslikkuse võrdlemisel on otstarbekas kasutada netolisandväärtuse näitajat, sest selles ei arvestata tööjõukulu. Vastasel juhul ei oleks tasustamata tööjõudu kasutavate ettevõtete tulemused võrreldavad tasustatud tööjõuga ettevõtete tulemustega. Ettevõtjatulu (EVT) leidmiseks arvestatakse NLVst maha ka tööjõu- ja rendikulud ning intressikulude ja -tulude bilanss ning lisatakse juurde investeeringutoetused. Raamatupidamisarvestuses on EVT võrreldav majandustegevuse kasumiga.

2024. aastal kujunes brutolisandväärtuseks (BLV) keskmiselt 81 940 eurot ettevõtte kohta ja 51 248 eurot tööjõu aastaihiku kohta. Toetuste (v.a investeeringutele) osatähtsus BLVs oli 42% (2023. aastal 50%). BLV tööjõu aastaihiku kohta suurenes võrreldes 2023. aastaga kolmandiku võrra. Muudatust mõjutas kogutoodangu väärtuse ja toetuste (v.a investeeringutele) suurenemine ning vahetarbimises tehtavate kulutuste vähenemine.

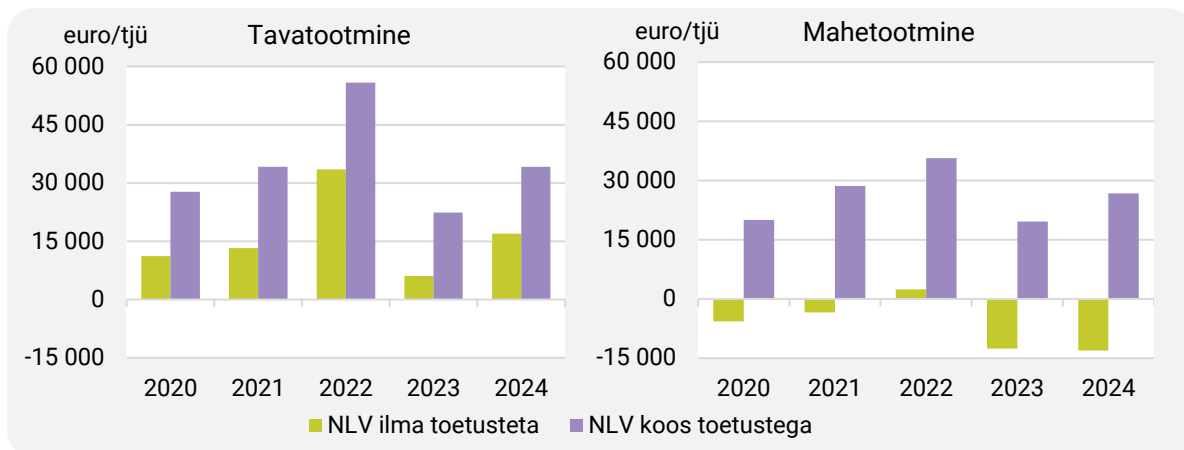
Kulum suurenes keskmises ettevõttes 8% ulatuses. BLV-st kulumi maha arvamise tulemusel oli netolisandväärtus 2024. aastal keskmiselt 52 399 eurot ettevõtte ja 32 783 eurot tööjõu aastaihiku kohta, mis on võrdluses 2023. aastaga 50% enam.

Põllumajandussektori loodavasse kogunetolisandväärtusesse panustavad tootmistüübid erinevalt. Suurima osakaaluga on piimatootmise (E) ja taimekasvatuse (A) tootmistüüp, kelle panus 2024. aastal oli vastavalt 43% ja 34%. Perioodil 2020–2022 andis ligi poole loodavast lisandväärtusest taimekasvatuse (A). Alates 2023. aastast on suurenenud oluliselt piimatootmise (E) osakaal, kuid taimekasvatuse on taastamas oma varasemat positsiooni (joonis 19). Taimekasvatuse tootmistüübi ettevõtted olid endiselt 2024. aastal veel keerulises olukorras, kus turult saadav hind ja saagikused ei taga piisavat väärtust, et sisendihindade tõusu kõrval lisandväärtuse olulist kasvu tagada.

Joonis 19. Netolisandväärtuse (NLV) osakaal kogu põllumajandussektori NLV-s tootmistüüpide lõikes, 2020–2024

2024. aastal oli netolisandväärtus töajõu aastaühiku kohta nii tava- kui ka mahetootmises kõrgem kui 2023. aastal, kuid püsis endiselt märkimisväärselt sõltuv toetustest (joonis 20).

Joonis 20. NLV töajõu aastaühiku kohta tava- ja mahetootmises, 2020–2024

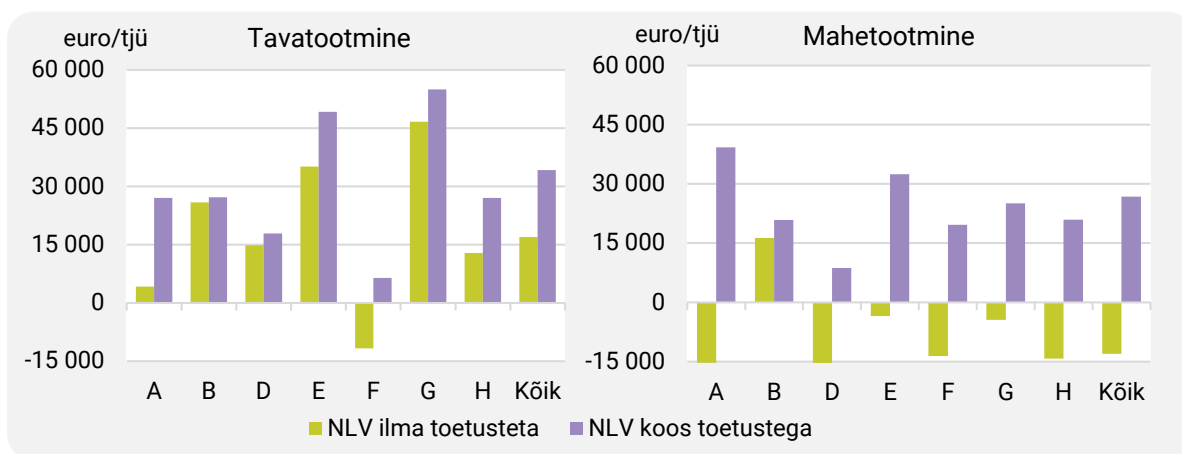
Tavatootjatel ulatus NLV töajõu aastaühiku kohta 2024. aastal keskmiselt ligikaudu 34 200 euroni, millest 50% moodustasid toetused (v.a investeeringutele). Võrreldes 2023. aastaga paranes NLV koos toetustega ligi 53%, mis oli peamiselt seotud kogutoodangu suhte paranemisega vahetarbimise ning kulumisummasse (joonis 20).

2024. aastal oli tavatootmises NLV/tjü kõige kõrgem sea- ja linnukasvatustes (G), ulatudes koos toetustega üle 55 000 euro/tjü. Töajõu tootlikkusega on teisel kohal piimatootmise tootmistüüp (E), kus loodi 49 200 euro ulatuses NLVd tjü kohta. Taimekasvatustes (A), aianduses (B) ja segatootmises (H) oli tootlikkus suurusjärgus 27 000 euro/tjü. Tagasihoidlikumat tulemust näitasid loomakasvatuse (F) ja püsikultuuride tootmistüüp, vastavalt 6500 euro/tjü ja 17 900 euro/tjü.

Kui toetusi mitte arvestada, oleks tavatootjatel olnud 2024. aastal negatiivne NLV vaid loomakasvatuse tootmistüübis (F) (joonis 20).

Mahetootjatel oli NLV töajõu aastaühiku kohta 2024. aastal keskmiselt ligikaudu 26 800 euro/tjü, mis oli kolmandiku võrra enam võrreldes 2023. aasta tulemusega. Ilma toetusteta oli NLV endiselt negatiivne kõigis tootmistüüpides väljaarvatud aiandus (B), jäädes vahemikku -3500 kuni -15 000 euro/tjü. Seega mahetootmises moodustub netolisandväärtus toetuste (v.a investeeringutele) toel.

Mahetootmise tootmistüüpide lõikes oli 2024. aastal parim tulemus taimekasvatustes (A) ja piimatootmises (E), kus NLV koos toetustega jäi 32 500–39 200 euro/tjü vahele (joonis 21).

Joonis 21. NLV tööjõu aastaühiku kohta tootmistüüpide lõikes tava- ja mahetootmises, 2024

Tööjõu tootlikkuse erinevates tootmistüüpides ja majandusliku suuruse gruppides võtab kokku tabel 8 Tabeli värviskaala on kujunenud presentiilide alusel (kümneks jaotatud muutusegrupid). Selgelt eristub, et netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta varieerub märkimisväärselt nii tootmistüüpide kui ka majanduslike suurusklasside lõikes. Üldpilt kinnitab, et mida suurem ettevõtte, seda kõrgem on netolisandväärtus tööjõuühiku kohta. Kõige tulusamad tootmistüübid on sea- ja linnukasvatus, taimekasvatus ning piimatootmine. Samas tootmistüüpides, kus on peamiselt väiksemad ettevõtted jääb NLV tööjõu aastaühiku kohta madalaks.

Majandusliku suuruse järgi grupeerides oli kõige kõrgem netolisandväärtus (51 805 euro/tjü) grupis standardkogutoodangu väärtusega rohkem kui 500 000 eurot. Tootjate grupis standardkogutoodangu väärtusega kuni 100 000 eurot moodustas NLV/tjü 10% kuni kolmandiku kõige suurema majandusliku suurusgrupi vastavast näitajast, jäädes alla 18 000 euro/tjü.

Tabel 6. Netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta (euro/tjü) tootmistüüpide ja majandusliku suuruse klasside lõikes, 2024

Tüüp	Majandusliku suuruse klass, tuhat eurot						Kõik
	4–8	8–25	25–50	50–100	100–500	500–...	
A	4 726	2 776	22 367	16 244	37 395	46 863	29 022
B	14 091		28 530		37 450		26 547
D	13 302		9 660				12 261
E	8 559				28 148	54 447	48 391
F	1 835	2 089	6 442	18 654	34 715		13 550
G	24 286				38 495	60 182	54 735
H	2 378	10 977	9 258	18 076	35 234	39 196	25 379
Kõik	4 415	4 287	14 352	17 707	35 605	51 805	32 783

Tähelepanek 6. Lisandväärtus

Kogu sektori loodavasse lisandväärtusesse panustavad enim piimatoomise (E) ja taimekasvatuse (A) tootmistüüp. Taimekasvatus (E) ei ole taastanud oma enne 2023. aastat peamise netolisandväärtuse looja positsiooni.

NLV/tjü suurenes nii tava- kui mahetootmises, kuid jäi tugevalt sõltuvaks toetustest. Majandusliku suuruse gruppides ja tootmistüüpide lõikes on erinevused ulatuslikud.

Ilma toetusteta oli NLV 2024. aastal negatiivne peaaegu kõigis mahetootmise tootmistüüpides (v.a aiandus), kuid tavatootmises loodi positiivset lisandväärtus ka ilma toetusteta (v.a loomakasvatus - F).

Sea- ja linnukasvatus (G) oli 2024. aastal jätkuvalt kõige kõrgema tööjõu tootlikkusega tootmistüüp mõlemas tootmisviisis.

Tööjõu tootlikkus on selgelt kõrgem mida suurem on ettevõtte majanduslik suurus.

2024. aasta tulemused näitavad võrdluses 2023. aastaga paranemist, kuid sektor ei oleks ilma toetusteta jätkusuutlik.

2.7. Sissetulekud

Põllumajandusettevõtte sissetulekud koosnevad põllumajanduslikust müügitulust, toetustest ning põllumajandusliku tegevusega seotud kõrvaltegevuste tulust (teenustööd, toodangu töötlemine, metsandus, energiatootmine jms).

2024. aastal olid sissetulekud koos toetustega (v.a investeeringutele) keskmiselt ligikaudu 210 700 eurot ettevõtte kohta. Võrreldes 2023. aastaga suurenesid põllumajandustootjate sissetulekud keskmiselt 6%. 2024. aastal suurenesid põllumajandustootjate sissetulekud peamiselt tänu mittepõllumajandusliku müügitulu ja toetuste suurenemisele. Põllumajanduslik müügitulu suurenes eelkõige taimekasvatussaaduste mahtude ja mõnel juhul kõrgemate müügihindade mõjul ning mittepõllumajanduslik müügitulu suurenes kõrvaltegevuste (teenustööd, metsamajandus, töötlemine) kasvust. Samal ajal kasvasid toetused ligi 12%.

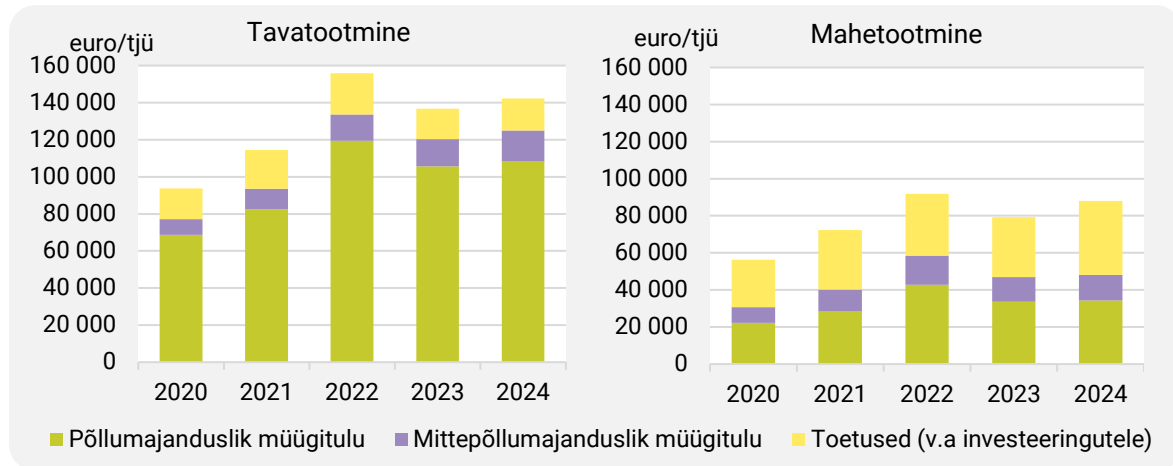
Nagu peatükis 2.5 kirjeldatud kogutoodangu väärtuski, on sissetulekute erinevus tavatootjate ja mahetootjate vahel erinev. Keskmiselt on tavatootjatel sissetulekud ligikaudu 269 000 eurot ettevõtte kohta ja mahetootjatel 85 300 eurot. Võrreldes 2023. aastaga kasvasid sissetulekud tavatootjatel ligikaudu 7% ning mahetootjatel umbes 8%, mis viitab mõõdukale taastumisele pärast 2023. aasta nõrgemat tulemust.

Sissetulekud tööjõu aastaühiku kohta paranesid 2024. aastal nii tava- kui mahetootmises (joonis 22). Tavatootjate sissetulekutest moodustas 2024. aastal ligikaudu kolmveerand (76%) põllumajanduslik müügitulu. Umbes 12% tulust tuli mittepõllumajanduslikust müügitulust (teenused, töötlemine, metsandus jms) ja ligikaudu 12% moodustasid toetused (v.a investeeringutoetused). Struktuur on seega üsna sarnane 2023. aastale, kuid müügitulu maht on mõnevõrra suurenenud, eriti taimekasvatustoodangu arvelt.

Mahetootjate sissetulekute struktuur erines tavatootjatest tuntavalt. 2024. aastal andis põllumajanduslik müügitulu ligikaudu 39% mahetootjate kogusissetulekust koos toetustega (v.a investeeringutele), mittepõllumajanduslik müügitulu umbes 16% ning toetused 45%. Võrreldes 2023. aastaga on mahetootjate sissetulekutes toetuste osakaal tõusnud mõne protsendi võrra, samal ajal kui

müügitulu osakaal vähenes 4% võrra. See peegeldab tavatoomise suuremat haavatavust turu- ja saagikõikumiste suhtes ning toetusüsteemi olulist rolli mahetootjate majandusliku jätkusuutlikkuse tagamisel.

Aastate 2020–2024 võrdlus näitab, et nii tava- kui ka mahetootjate sissetulekud tööjõu aastaühiku kohta olid kõrgeimad 2022. aastal. 2023. aastal toimus järsk langus, ning kuigi 2024. aastal on märgata paranemist, jäi sissetulekute tase endiselt viimase viie aasta parimatele näitajatele alla.

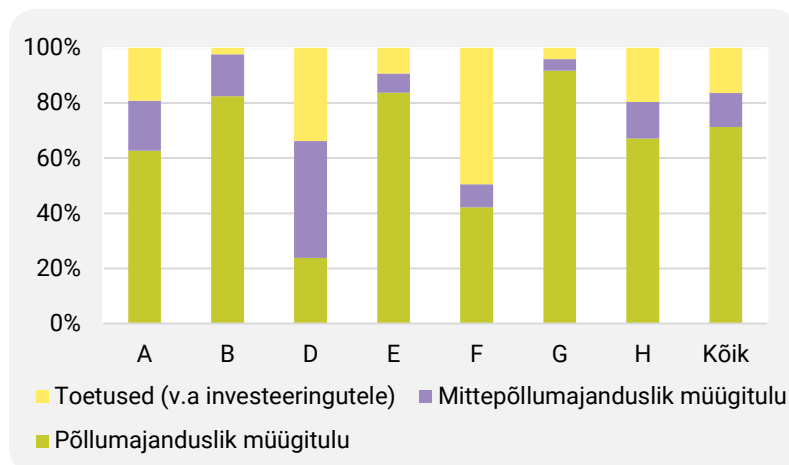

Joonis 22. Sissetulek tööjõu aastaühiku kohta tava- ja mahetootmises, 2020–2024

2024. aastal saadi sissetulek tööjõu aastaühiku kohta kõigis tootmistüüpides valdavalt põllumajandusliku müügitulu arvelt. Põllumajandusliku müügitulu osakaal ulatus ligikaudu 24–92%ni kogu sissetulekust. Suurim oli see sea- ja linnukasvatustes (G), kus põllumajandussaaduste müük andis üle 90% sissetulekust tööjõu aastaühiku kohta. Ka piimatootmises (E) ja aianduses (B) moodustas põllumajanduslik müügitulu üle kolmeveerandi kogu sissetulekust (joonis 23).

Toetuste (v.a investeeringutele) osakaal oli suurim loomakasvatustes (F), ja püsiluultuuride tootmises (D), kus need moodustasid üle kolmandiku sissetulekust tööjõu aastaühiku kohta. Taimekasvatustes (A) ja segatootmises (H) jäi toetuste osakaal pigem 20% ümbrusse. Kõige väiksem on toetuste (v.a investeeringutele) osakaal sea- ja linnukasvatustes (G) ja aianduses.

Mittepõllumajanduslikul müügitulul (teenused, kõrvaltegevused jms) oli kõigis tootmistüüpides võrreldes kahe ülejäänud komponendiga väiksem osakaal, jäädes vahemikku 10–18% (välja arvatud püsiluultuuride tootmistüübis D, 42%).

Joonis 23. Sissetulek tööjõu aastaühiku kohta tootmistüüpide lõikes, 2024

Tähelepanek 7 - Sissetulekute muutus

Tavatootjate sissetulekud kasvasid 2024. aastal nii ettevõtte kui töajuhiku kohta ning muutus põhines peamiselt mittepõllumajandusliku müügitulu ja toetuste (v.a investeeringutele) suurenemisel.

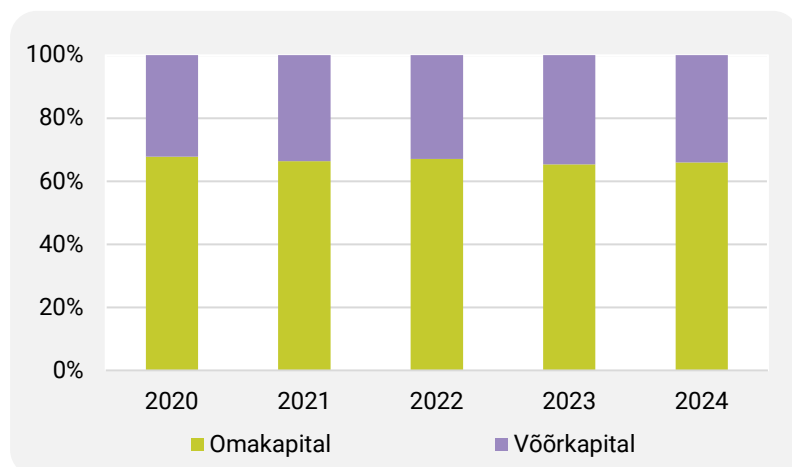
Mahetootjate sissetulekud küll suurenesid, kuid nende struktuuris kasvas toetuste osakaal ja müügitulu osakaal jäi varasema aasta tasemele.

Sissetulekud töajuhiku kohta paranesid mõlemas tootmisviisis, kuid varasema tipp-aasta (2022) tase ei ole veel taastunud.

2.8. Varad

Ettevõtte koguvara moodustab käibevara ja põhivara väärtuse summa. Käibevara alla kuuluvad raha, nõuded ja ettemaksud, varud ja bioloogilised varad (nt noorloomad). Põhivara moodustavad materiaalne ja immaterjaalne põhivara (maa, mets, ehitised, masinad ja seadmed jne) ning bioloogiline põhivara (nt aretusloomad) ja pikaajalised finantsinvesteeringud.

Keskmisel põllumajandustootjal oli seisuga 31.12.2024. aastal kokku varasid 519 669 eurot, mis oli võrreldes finantseeritud 34% ulatuses. Perioodil 2020–2024 ei ole kapitalstruktuuris olulisi muutuseid olnud (joonis 24).

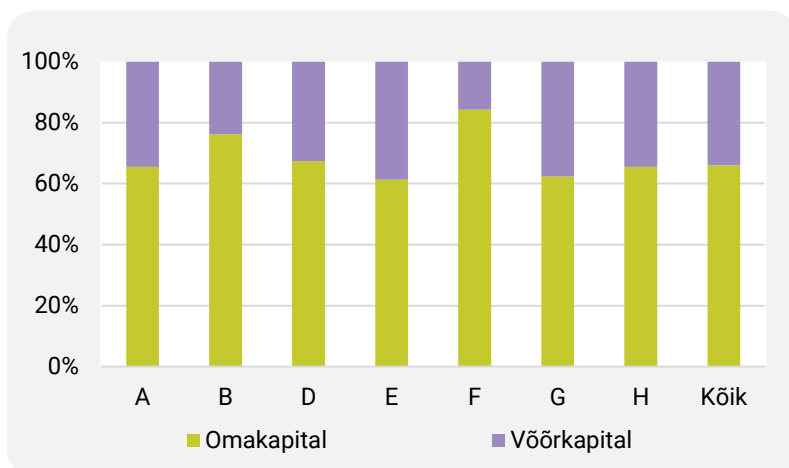

Joonis 24. Kapitalstruktuur seisuga 31.12, 2020–2024

Tootmistüüpide lõikes varade maksumus ja kapitalstruktuur varieerub. Tootmistüüpides, kus valdavalt tegutsevad väiksema majandusliku suurusega ettevõtted (aiandus, püsiloomakasvatus ja loomakasvatus) on koguvara maksumus 31.12.2024 seisuga vahemikus 168 228–240 406 eurot. Samas suuremate ettevõtetega tootmistüüpides oli varade maksumus aasta lõpu seisuga 1,7–2,1 miljonit eurot (piimatootmine, sea- ja linnukasvatus). Taimekasvatustes oli 2024. aasta lõpus koguvarede maksumus 464 290 eurot, selles tootmistüübis on majandusliku suuruse poolest kõige mitmekesisemad ettevõtted.

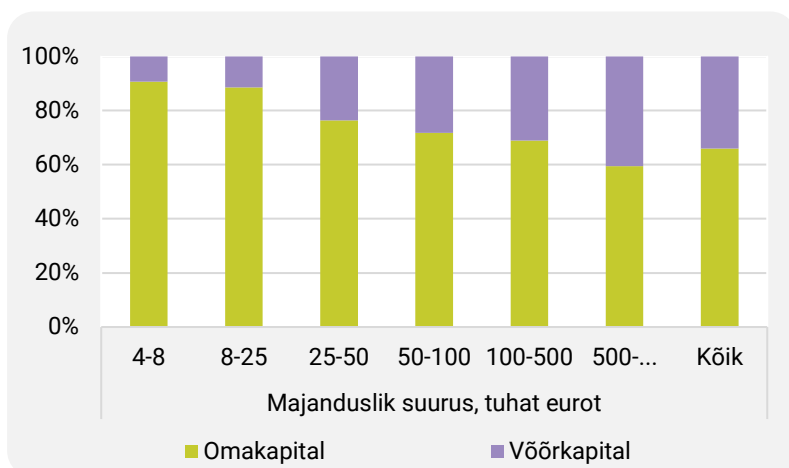
Tootmistüüpide koguvaras moodustas 2024. aastal omakapital 60–80% koguvarast. Võörkapitali osakaal jäi 2024. aastal 20–40% vahele, sõltudes ettevõtte tegevusvaldkonnast ja kapitalimahukusest (joonis 25).

Tootmistüüpidest oli 2024. aasta lõpu seisuga kõige kõrgem võörkapitali osatähtsus koguvaras sea- ja linnukasvatustes (38%) ja piimatootmises (39%). Taimekasvatustes oli võörkapitali osatähtsus 35%, püsiloomakasvatustes 33%, segatootmises 35% ning loomakasvatustes (v.a piimatootmine) 16% ja aianduses 24% (joonis 25).

Joonis 25. Kapitalistruktuur seisuga 31.12.2024 tootmistüüpide lõikes

Väikestes ettevõtetes (majandusliku suurusega 4000–8000 eurot) moodustab omakapital väga suure osa koguvarast (üle 90%), mis näitab madalat finantsvõimendust. Ettevõtte suuruse kasvades suureneb vajadus investeringute ja finantseerimise järele, mistõttu võõrkapitali osakaal kasvab järjepidevalt. Kõige kapitalimahukamates suurusgruppides (majandusliku suurusega üle 500 000 euro) on võõrkapitali määr juba 40–45%, mis on kõrgeim kõigi gruppide seas. Üldpildis on 2024. aastal põllumajandusettevõtete kapitalistruktuur tugevasti omakapitalil põhinev, kuid suurtes ettevõtetes on võõrkapitali roll oluliselt suurem, kajastades intensiivset investeerimistegevust (joonis 26).

Joonis 26. Kapitalistruktuur seisuga 31.12.2024 majandusliku suuruse lõikes

Jätksuutlikkuse seisukohalt on väga oluline, et tootjatel oleks võimekus investeerida tootmise arendamiseks. Keskmiselt kulutati 2024. aastal brutoinvesteeringuteks (ptk 1.5 joonis 6) 40 010 eurot ettevõtte kohta. Põhivaraga varustatuse taseme säilitamiseks peaks ettevõtte investeerima vähemalt kulumi ulatuses, arengu seisukohalt on soodne, kui brutoinvesteeringute ja kulumi suhe on vähemalt 1,20.

2024. aastal oli brutoinvesteeringute ja kulumi suhtarv keskmiselt 1,35, mis tähendab, et brutoinvesteeringuid tehti ligikaudu 35% rohkem kui põhivara amortiseerus. Tootmistüüpide lõikes oli investeerimisaktiivsus aastas aga väga erinev. Kõige kõrgem brutoinvesteeringute ja kulumi suhe oli aianduses (ligikaudu 2,3), taimekasvatuses (1,5), loomakasvatuses v.a piimatootmine (1,4) ja segatootmises (1,4), kus investeeriti selgelt rohkem, kui põhivara sama aasta jooksul amortiseerus. Piimatootmises oli suhe napilt üle ühe (umbes 1,1), mis viitab pigem olemasoleva tootmisbaasi hoidmisele kui kiirele kasvule. Brutoinvesteering ei ületanud kulumit sea- ja linnukasvatuses, kus vastav suhtarv oli 0,9.

Tähelepanek 7 - Oma- ja võõrkapital

Kapitalimahukamate tootmistüüpide (**piimatootmine, sea- ja linnukasvatus**) võõrkapitali osakaal on keskmisest kõrgem (**võlakordaja üle 0,35**).

Aianduse (B) ja loomakasvatuse (F) tootmistüübis on kapitalistruktuur vägagi omakapitalipõhine, mis näitab madalamat finantsvõimendust ja väiksemat sõltuvust laenurahast.

Kogu sektori võõrkapitali osakaal püsib jätkuvalt mõõdukas, mis viitab pigem konservatiivsele riskipositsioonile ja krediitdivõimekuse säilimisele.

Võrreldes 2023. aastaga on FADN/FSDN andmetel taimekasvatuse, püsiloomade, aianduse ja segatootjate tootmistüübis näha võõrkapitali kasvu, mis viitab survele tootmist laiendada või olemasolevaid süsteeme uuendada laenurahaga.

Mida suuremasse majandusliku suuruse gruppi ettevõtte kuulub, seda tõenäolisem on ka suurem võlakordaja

3. Põllumajandustootjate jätkusuutlikus

Jätkusuutlikkus sisaldab üldjuhul nii majanduslikku, keskkonna, kui sotsiaalset mõõdet. Seniste FADN/FSDN andmetel saab hinnata eelkõige põllumajandusettevõtete majanduslikku jätkusuutlikkust.

Majanduslik jätkusuutlikkus viitab põllumajandusettevõtte võimele teenida piisavalt tulu oma tegevuse jätkamiseks ja kulude katmiseks. Euroopa Komisjoni metoodikale vastavalt hinnatakse jätkusuutlikeks ettevõtted, kes suudavad toota positiivset ettevõtjatulu (vt ettevõtjatulu arvestuskeemi joonisel 1). Ettevõtjatulu kujuneb kogutoodangu ja saadavate toetused ning kõikide kulude vahena.

Põllumajandusettevõtted on kõik omanäolised, osad kasutavad enam võõrvahendeid, osad teevad tööd oma perega palkamata välist tööjõudu, osad majandavad rohkem rendimaadel. Seetõttu on objektiivsemaks võrdlemiseks oluline arvesse võtta alternatiivkulud, et hinnata põllumajandusettevõtte kogu kulude struktuuri ja tuludega kaetust.

Raamatupidamislik kasum arvestab ainult otseseid kulusid. Kaudsete kulude kaasamine annab täpsema pildi põllumajandusettevõtte majanduslikust jätkusuutlikkusest ja tegelikust kasumlikkusest, näidates, kas see toodab piisavalt tulu kõigi kasutatud ressursside katmiseks.

Ettevõtte omanik on otsustanud anda oma ressursid ettevõtte kasutusse, kuid hindamaks nende ressursside pealt alternatiivseid teenimisvõimalusi kasutatakse alternatiivkulu lähenemist. Teisisõnu, kui põllumajandusettevõtte kasutab oma maad, oma tööjõudu, mis ei ole otseselt tasustatud või oma kapitali (nt masinaid, hooneid), ei teki nende ressursside eest otseseid rahalisi väljamakseid. Kuid need ressursid oleksid võinud mujal tulu teenida. Näiteks maa rendile anda, investeeritud summad fondides intressi teenima panna või töö eest palka saada. Seda nimetatakse alternatiivkuluks või kaudseks kuluks. Alternatiivkulude arvesse võtmine aitab mõista põllumajandusettevõtte tegelikku majanduslikku seisu.

Tabel 7. Oma tööjõu, kapitali ja maa alternatiivkulu arvutamise alused, 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Töötasu (k.a sotsiaalmaks) tasustatud tööjõule tunnis, euro*	9,07	9,71	11,03	11,9	12,46
Kasutatava põllumajandusmaa hektari rendihind, euro**	76	89	101	102	115
Laenude intressimäär, %***	2,83%	2,75%	3,44%	6,14%	7,01%

* SE 016 Tasustamata tööjõukulu - tundides x Töötasu (k.a sotsiaalmaks) tasustatud tööjõule tunnis, € (FADN/FSDN)

** (SE 025 Kasutatav põllumajandusmaa kokku - SE 030 Renditud põllumajandusmaa) x Kasutatava põllumajandusmaa hektari rendihind, € (FADN/FSDN)

*** (SE 436 Varad kokku - SE 485 Kohustised - SE 447- maa) x Laenude intressimäär, %

Majandusliku jätkusuutlikkuse analüüsis võeti alternatiivkulu hindamisel aluseks järgnev:

- Oma maa hinnanguline renditasu, mille põllumajandusettevõtte oleks võinud teenida, kui oleks oma maad teisele rentinud, selle asemel et seda ise majandada. FADN/FSDN andmetel on kasutatava põllumajandusmaa hektari eest makstav rent (2020–2024) välja toodud tabelis 7. Alternatiivkuluna on arvesse võetud vastava aasta rendihind ning kokku ettevõttes kasutatava põllumajandusmaa pind, millest on lahutatud rendile võetud maa hektarid.
- Oma tööjõu (tasustamata peretööjõud) kaudne kulu hinnati tööjõukuluna, mille põllumajandusettevõtja ja tema tasustamata pereliikmed oleksid võinud teenida, kui nad oleksid töötanud väljaspool põllumajandusettevõtet. Antud analüüsis võeti aluseks FADN/FSDN keskmine töötasu koos maksudega tasustatud tööjõule tunnis aastatel 2020–2024 (Tabel 7) ning tasustamata tööjõu töötatud tundide arv.
- Oma kapitali kaudset kulu hinnati Eesti Panga andmete tugineva intressimäära (Tabel 7) alusel¹⁸. Ettevõtjale avaldub intressimäära tõus laenukohustiste täitmisel kulu suurenemisena, kuid alternatiivtulu puhul viitab see olukorrale, kus oma varalt oleks võinud teenida mujale investeerides enam. See ei hõlma omanduses oleva maa väärtust, mis on arvestatud oma maa hinnangulise renditasu kaudu.

Tuginedes eelloetletud eeldustele jaotati aastate 2020–2024 FADN/FSDN andmetel ettevõtted nelja gruppi:

Grupp 1 – majanduslikult jätkusuutlikud põllumajandusettevõtted, kuhu kuuluvad ettevõtted, mis suudavad katta kõik kulud (sh oma tööjõu, maa ja kapitali alternatiivkulud).

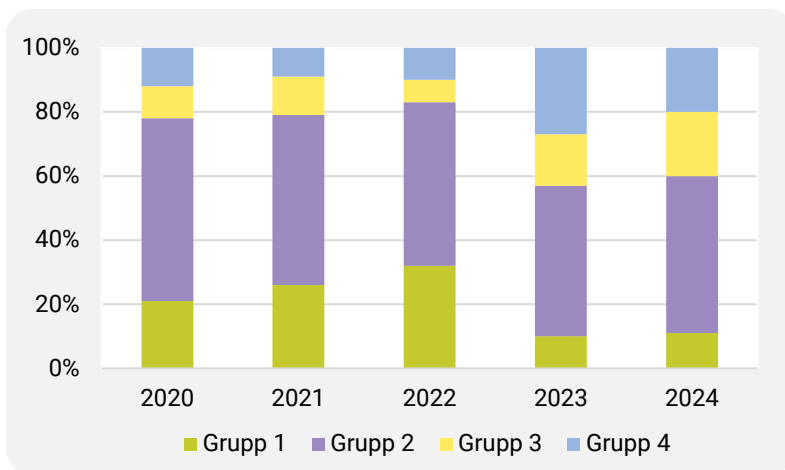
Grupp 2 – endiselt majanduslikult jätkusuutlikud põllumajandusettevõtted, kuhu kuuluvad ettevõtted, mis suudavad katta kõik kulud välja arvatud oma tasustamata tööjõu, maa ja kapitalikulu.

Grupp 3 – vähem majanduslikult jätkusuutlikud põllumajandusettevõtted, kus ettevõtete tulu ei kata kõiki tehtud kulutusi ehk kulumit arvestamata võiks neil olla positiivne tulu.

Grupp 4 – kõige vähem majanduslikult jätkusuutlikud põllumajandusettevõtted, millel on negatiivne tulu ning kahjum juba vahetarbimise kulutusi arvestades.

FADN/FSDN tootmistüüpide keskmine iseloomustab kogu põllumajandussektori majandlikku jätkusuutlikkust (joonis 27). Perioodil 2020–2022 kuulus ligi 80% põllumajandusettevõtetest pigem jätkusuutlike hulka (grupid 1 ja 2), olukord muutus alates 2023. aastast, mil vähem jätkusuutlike ettevõtete osakaal suurenes (2023. aastal 43% ja 2024. aastal 40%). Suurimaks mõjutajaks oli taimekasvatuse tootmistüüp, mille ettevõtted moodustavad üldkogumist ligi 41%. 2022. aasta oli teraviljakasvatuse kõrgete turuhindade aasta, samuti kallinesid mitmed sisendid (väetis, energia). 2023. aastal alanesisid teraviljahinnad oluliselt, mille kõrval sisendite hinnad ja seetõttu ka tehtud kulutused vähenesid tagasihoidlikumalt. 2024. aastal olukord taimekasvatuses ega ka põllumajandussektoris keskmiselt ei paranenud.

¹⁸ <https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/979/r/3990/3739>

Joonis 27. Põllumajandusettevõtete jaotumine majandusliku jätkusuutlikkuse gruppidesse, 2020–2024

Grupi 1 ehk kõige jätkusuutlikumate ettevõtete osakaal oli 2024. aastal 11%, mis on kolmandiku võrra väiksem kui 2022. aastal. Siiski oli ka 2024. aastal kõige jätkusuutlikumate ettevõtete grupis 12% taimekasvatuse tootmistüübi, 22% aianduse tootmistüübi, 11% püsikultuuride tootmistüübi, 14% piimatootmise tootmistüübi, 6% loomakasvatuse tootmistüübi, 47% sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ja 10% segatootmise tootmistüübi ettevõtetest. Nende ettevõtete maakasutus oli keskmisest suurem (keskmiselt 275,3 ha), nende karjades oli rohkem loomühikuid (keskmiselt 136,7 lü), loodud netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta ulatus 75 400 euroni, tasustamata tööjõu osakaal oli vaid 9%, rendile võetud maa osakaal 65%, omakapitali osakaal 60%. Sellese grupi kuuluvate ettevõtete loodud netolisandväärtuses on toetuste (v.a investeeringutele) osakaal 29%.

Grupi 2 osakaal (2024. aastal 49% kõikidest põllumajandusettevõtetest) suurenes 3 protsendi võrra, kuid muutus on mõjutatud piimatootmise, sea- ning linnukasvatuse ning segatootmise ettevõtete majandustulemuste arvelt. Loomakasvatases on hinnatõus aidanud kogukuludega paremini toime tulla. Samuti mõjutas loomakasvatust teravilja ja söödakultuuride soodsam hind. Siia gruppi kuuluvad ettevõtted suudavad jõuda positiivse ettevõtjatuluni, kuid alternatiivkulude katmiseks napib vahendeid, mis tähendab et osa tööd tehakse tasuta, oma kapitalile võib leiduda teenimiseks paremaid alternatiive. Jätkusuutlikumate ettevõtete grupis on 44% taimekasvatuse tootmistüübi, 41% aianduse tootmistüübi, 53% püsikultuuride tootmistüübi, 57% piimatootmise tootmistüübi, 49% loomakasvatuse tootmistüübi, 26% sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ja 66% segatootmise tootmistüübi ettevõtetest. Nende ettevõtete maakasutus oli keskmiselt 108,1 ha, nende karjades oli loomühikuid keskmiselt 24. Nende loodud netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta ulatus 31 810 euroni. Alternatiivkulu mõjutasid suhteliselt kõrge tasustamata tööjõu (55%), rendile võetud maa (64%) ja omakapitali osakaal (78%). Sellese grupi kuuluvate ettevõtete loodud netolisandväärtuses on toetuste (v.a investeeringutele) osakaal 66%.

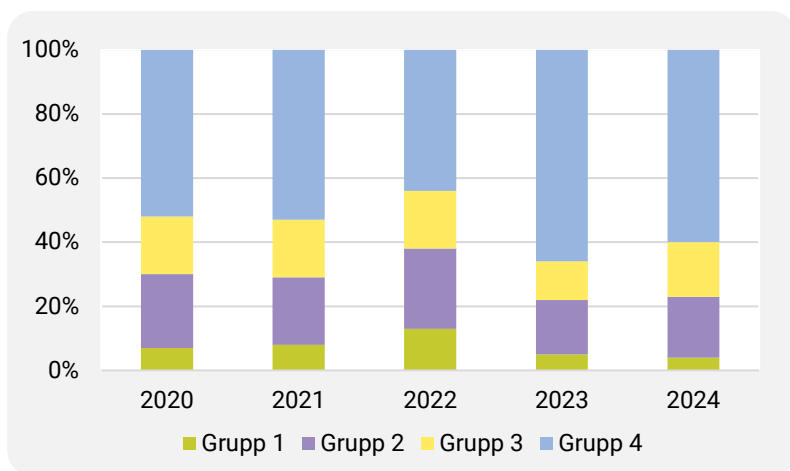
Muret tekitav on vähem jätkusuutlike ettevõtete suur osakaal nii 2023. kui 2024. aastal.

Vähem jätkusuutlikumate gruppi 3 kuuluvad ettevõtted ei jõua positiivse ettevõtjatuluni. Kogutoodangu väärtusest suudetakse katta vahetarbimise ja väliste tegurite (tööjõukulu, intressi- ja rendikulu) kulud, kuid kulum jääb osaliselt katmata. Grupis 3 oli 2024. aastal 23% taimekasvatuse tootmistüübi (2023. aastal 17%), 12% aianduse tootmistüübi, 31% püsikultuuride tootmistüübi, 18% piimatootmise tootmistüübi, 20% loomakasvatuse tootmistüübi, 9% sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ja 9% segatootmise tootmistüübi ettevõtetest. Nende ettevõtete maakasutus oli keskmiselt 170,9 ha, millest 43% oli teravilja all. Selle grupi ettevõtete karjades oli loomühikuid keskmiselt 30,7. Nende ettevõtete loodud netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta ulatus 21 512 euroni, tasustamata tööjõu osakaal oli 33%, rendile võetud maa osakaal 68%, omakapitali osakaal 63%. Sellese grupi kuuluvate ettevõtete loodud netolisandväärtus moodustub toetustest (v.a investeeringutele).

Kõige vähem jätkusuutlike ettevõtete osakaal oli viimase viie aasta vaates suurim 2023. aastal (grupp 4, 27%). 2024. aastal on selle grupi osakaal vähenenud, kuid endiselt kuulus siia 21% taimekasvatuse tootmistüübi (2023. aastal 30%) ettevõtetest, kuigi aastatel 2020–2022 oli taimekasvatuse ettevõtetest

selles grupis vaid 7–11%. Kõige vähem jätkusuutlikeks võib hinnata 2024. aasta andmetel ka 26% aian-duse tootmistüübi, 6% püsikultuuride tootmistüübi, 11% piimatootmise tootmistüübi, 25% loomakasva-tuse tootmistüübi, 18% sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi ja 15% segatootmise tootmistüübi ettevõtetest. Nende ettevõtete maakasutus oli keskmiselt 137,2 ha, millest 45% oli teravilja all. Selle grupi ettevõtete karjades oli loomühikuid keskmiselt 21,7. Need ettevõtted loovad negatiivset netolisandväärtust hoolimata 28 563 eurost toetusest (v.a investeeringutele) keskmiselt ettevõtte kohta. Grupi 4 ettevõtetes oli tasustamata tööjõu osakaal 38%, rendile võetud maad 70% ulatuses ja omakapitali osakaal 58%.

Jätkusuutlikkusele avaldavad ühise põllumajanduspoliitika toetused märkimisväärset mõju. Ülaloodud meetodika kohaselt arvestatakse toetused (v.a investeeringutele) kogutoodangule juurde, et katta kulused n(vt joonis 1). Kui arvestusskeemist toetused (v.a investeeringutele) eemaldada, suureneks vähem jätkusuutlike ettevõtete (grupid 3 ja 4) arv oluliselt ehk 78%-ni kõikidest ettevõtetest 2024. aastal (joonis 28). Ilma toetusteta oli 2022. aastal jätkusuutlikke ettevõtteid (grupp 1) 13%, 2024. aastaks alanes see osakaal 4%-ni.

Joonis 28. Põllumajandusettevõtete jaotumine majandusliku jätkusuutlikkuse gruppidesse aastatel 2020–2024, kui toetused (v.a investeeringutele) arvestusest välja jätta

KOKKUVÕTTEKS

Maaelu Teadmuskeskusega (METK) 2025. aastal koostöölepingu sõlminud 607 põllumajandusliku majapidamise andmetele tuginedes on koostatud FADN/FSDN (*Farm Accountancy Data Network – FADN/ Farm Sustainability Data Network – FSDN*) standardtulemused 2024. aasta kohta. Kogumikus antakse ülevaade keskmise põllumajandustootja peamistest standardtulemustest kaheksa tootmistüübi võrdlusena. Lisaks on vaadeldud erinevusi mahe- ja tavatootmises ning majandusliku suuruse gruppides. Standardtulemused perioodi 2006–2024 kohta on avaldatud ja päritavad METK kodulehel <https://fadn.agri.ee/standardtulemused>

FADN/FSDN andmed on oluliseks infoallikaks poliitikakujundajatele ja teadlastele. Need kirjeldavad parima detailsusega põllumajandusettevõtte tootmis- ja majandusandmeid. Andmete alusel on võimalik seirata muutuseid erinevate ärimudelite puhul, luua erinevaid stsenaariumianalüüse, hinnata poliitikamõjusid ning kirjeldada ettevõtete majanduslikku olukorda. FADN/FSDN üldkogum (6720 majapidamist majandusliku suurusega üle 4000 euro) põhineb 2023. aasta põllumajanduse struktuuriuuringu andmetel. Majapidamiste majandusliku suuruse arvutamisel võeti arvesse 2020. aasta standardtoodangu koefitsiente. Valimi suuruseks oli kinnitatud 658 majapidamist, valimiplaani täituvus oli 92%, tagades hea esindatuse kõikides peamistes tootmistüüpides ja majandusliku suuruse klassides. 2024. aruandeaasta kohta andmeid esitanud ettevõtetest oli 295 (49%) füüsilisest isikust ettevõtjat ja 312 (51%) juriidilist isikut. Mahetootjaid oli valimis 168 (28% valimis olnud ettevõtetest).

Eesti põllumajandustootja kasutuses oli 2024. aastal keskmiselt 145,3 ha põllumajanduslikku maad, millest rendile võetud 66%. Võrreldes 2023. aastaga suurenes maakasutus ja makstud maarendi hind. Maakasutuse struktuuris toimunud muutused näitavad tavatootjate teraviljapinna osakaalu suurenemist ja mahetootjate söödakultuuride pinna osakaalu suurenemist. Makstud maarendi hind tõusis 115 euroni hektari kohta.

Tööd tehti keskmises ettevõttes ligi 3500 tundi, millest 1/3 tasustamata ja 2/3 tasustatud. Tootmistüüpide lõikes on tööjõukulu tunnis (7,57 kuni 14,29 euro/ha) ning tasustamata või palgalise tööjõu kasutus väga erinev. Piimatootmises (E) ning sea- ja linnukasvatustes (G) kasutatakse peamiselt tasustatud tööjõudu ja tasustamata tööjõu osakaal jääb alla 11%, samas loomakasvatustes (F) on tasustamata tööjõudu 65% ulatuses.

Keskmise põllumajandustootja kogutoodangu väärtusest moodustas 2024. aastal 36% taimekasvatustoodangu väärtus, 36% loomakasvatustoodangu väärtus, 12% muu tulutoov tegevus ja saadud toetuste (v.a investeringutele) osakaal jäi 15% tasemele. Võrreldes 2023. aastaga on kogutoodangu väärtus ja toetused kokku suurenenud ligikaudu 7%. Tavatootmises oli toodangu väärtus hektari kohta oluliselt kõrgem kui mahetootmises, samas olulise lisa andsid mahetootmise hektaritulule toetused (v.a investeringutele).

Taimekasvatustoodangu väärtus hektari kohta suurenes võrreldes 2023. aastaga 5% võrra. 2024. aasta erakordselt soe, normist kõrgema päikesetundide ja normist madalama sademete tasemega ilm võimaldas kõrgemaid teravilja saagikusi. Samas said talvekahjustusi mitmed talviljade põllud, mis mõjutas eelkõige talirapsi ja -rüpsi saaki. Taimekasvatussaaduste hinnad võrdluses 2023. aastaga pigem alanesid.

Loomakasvatustoodangu väärtus loomühiku kohta suurenes võrreldes 2023. aastaga keskmiselt 2%. Tõusu toetas loomakasvatussaaduste kõrgem realiseerimishind, tootmismahud jäid kokkuvõttes stabiilseks.

2024. aastal said põllumajandustootjad toetusi keskmiselt 237 eurot hektari kohta (2023. aastal 215 euro/ha). Tootmistüüpide lõikes oli toetuste osakaal kogutoodangu ja toetuste summas väga erinev, näiteks väikseim oli toetuste osakaal aianduse tootmistüübis (2%).

Kogukulude struktuuris moodustasid 2024. aastal erikulud 39%, üldkulud 35%, kulum 13% ning tööjõukulud 13%. Keskmiselt on kulude struktuur püsunud stabiilne, kuid tootmistüübiti on kulude osakaalud erinevad. Erikulud moodustavad suure osa piimatootmise (E) ning sea- ja linnukasvatuse (G)

tootmistüübis, kus oluline osa on söödakulul. Üldkulude osakaal oli suurim püsiluultuuride (D) ja loomakasvatuse (F) ettevõtetes, kus masinate kasutus, energiakulud, hoolduskulud ja lepingulised teenused moodustavad olulise osa tootmise kulustruktuurist. Suurema tööjõuvajadusega tootmistüüpides (aiandus (B), püsiluultuurid (D)) on tööjõukulude osakaal kõrgem kui pigem tehnoloogia abil majandatavates tootmistüüpides (näiteks taimekasvatus (A)). Rendikulude osakaal on kõrgem suurema maa vajadusega tootmistüüpides (taimekasvatus (A) ja loomakasvatus (F)). Intressikulu osakaalu suurenemist ja Euribori tõusu mõju on märgata tootmistüüpides kus võlakordaja on kõrgem (E, A, D, G, H).

Kogutoodangu, toetuste (v.a investeeringutele) ja kulude muutuseid arvesse võttes paranes 2024. aastal võrdluses 2023. aastaga põllumajandusettevõtete kuludega toimetulek. Keskmise põllumajandusettevõtte kogutoodangu ja kogukulude suhe oli 2024. aastal 0,87 ehk 13% kuludest jäi kogutoodangu väärtusega katmata. Tavatootmises oli kogutoodangu ja kogukulude suhe 0,91 mahetootmises 0,63. Toetused (v.a investeeringutele) tõstavad kuludega toimetuleku võimekust. Tavatootmises kujunes kogutoodangu ja toetuste summa ning kogukulude suhtarvuks 1,03, mahetootmises 1,06.

Põllumajandussektori loodavasse netolisandväärtusesse (NLV) panustasid tootmistüübid erinevalt. Suurima osakaaluga oli piimatootmise (E) ja taimekasvatuse (A) tootmistüüp – 2024. aastal vastavalt 43% ja 34%. Perioodil 2020–2022 andis ligi poole loodavast lisandväärtusest taimekasvatus (A), kuid 2023. aastal suurenes oluliselt piimatootmise (E) osakaal. Taimekasvatus on 2024. aastal taastamas oma varasemat positsiooni.

2024. aastal oli netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta nii tava- kui ka mahetootmises kõrgem kui 2023. aastal, kuid püsis endiselt märkimisväärselt sõltuv toetustest. Tavatootjatel ulatus NLV tööjõu aastaühiku kohta 2024. aastal ligikaudu 34 200 euronit, millest 50% moodustasid toetused (v.a investeeringutele). Võrreldes 2023. aastaga paranes NLV koos toetustega ligi 53%. Mahetootjatel oli NLV tööjõu aastaühiku kohta 2024. aastal keskmiselt ligikaudu 26 800 euro/tjü, mis oli kolmandiku võrra enam võrreldes 2023. aasta tulemusega. Mahetootjatel on aastatel 2023–2024 NLV/tjü ilma toetusteta negatiivne kõikides tootmistüüpides (v.a aiandus (B)). Tavatootmises jäi 2024. aastal toetusi (v.a investeeringutele) mitte arvestades NLV/tjü negatiivseks vaid loomakasvatuses (F).

Majandusliku suuruse vaates on netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta seda kõrgem, mida suurem ettevõtte. Mida enam on tootmistüübis majandusliku suuruse poolest suuremaid ettevõtteid, seda tulusamana paistab ka tootmistüübi keskmine. Seetõttu on tulusamad sea- ja linnukasvatus, taimekasvatus ning piimatootmine. Samas tootmistüüpides, kus on peamiselt väiksemad ettevõtted jääb NLV tööjõu aastaühiku kohta madalaks.

Tootmistüüpide löikes varieerub varade maksumus ja kapitalistruktuur. Tootmistüüpides, kus valdavalt tegutsevad väiksema majandusliku suurusega ettevõtted (aiandus, püsiluultuurid ja loomakasvatus) on koguvara maksumus 31.12.2024 seisuga vahemikus 168 200 kuni 240 400 eurot. Samas suuremate ettevõtetega tootmistüüpides on varade maksumus aasta lõpu seisuga 1,7 kuni 2,1 miljonit eurot (piimatootmine, sea- ja linnukasvatus). Taimekasvatuses oli 2024. aasta lõpus koguvarade maksumus 464 300 eurot, selles tootmistüübis on majandusliku suuruse poolest kõige mitmekesisemad ettevõtted. Tootmistüüpide koguvaras moodustas 2024. aastal omakapital 60–80%. Võõrkapitali osakaal jäi 2024. aastal 20–40% vahele, sõltudes ettevõtte tegevusvaldkonnast ja kapitalimahukusest. Tootmistüüpidest oli 2024. aasta lõpu seisuga kõige kõrgem võõrkapitali osakaal sea- ja linnukasvatuses (G, 38%) ja piimatootmises (E, 39%), madalaim loomakasvatuses (F, 16%). Ka on omakapitali osakaal kõrgem väiksema majandusliku suurusega ettevõtetel.

Kogumiku eripeatüki teemaks valiti 2024. aastal põllumajandusettevõtete jaotumine majandusliku jätkusuutlikkuse nelja gruppi. Võrreldi kogutoodangu ja toetuste (v.a investeeringutele) summa ning erinevate kulude suhet. Kõige jätkusuutlikumad ettevõtted kuuluvad gruppi, kus kogutoodangu ja toetuste väärtus katab ka ettevõtja oma töö, kapitali ja maa alternatiivkulu. Nende osakaal oli aastatel 2020–2022 üle kolmandiku ettevõtetest, kuid alates 2023. aastast 10–11%. Jätkusuutlikud on ettevõtted, kelle kogutoodangu ja toetuste väärtus ületas kulud kokku (2024. aastal 49% ettevõtetest). Pigem vähem jätkusuutlikud on need, kelle kogutoodangu ja toetuste väärtus ei suutnud katta kogukuludes kulumi osa (2024. aastal 20% ettevõtetest). Kõige vähem jätkusuutlikud on need, kellel ei piisanud

kogutoodangu ja toetuste väärtusest, et katta kulud vahetarbimisele ega tööjõu-, rendi- ja intressikulud. Nende osakaal perioodil 2020–2022 oli 9–12%, 2023. aastal 27% ja 2024. aastal 20%.

Põhjalikku informatsiooni FADN/FSDNi kontseptsiooni ja metoodika kohta ning andmeid ja analüüse ELi liikmesriikide lõikes saab Euroopa Komisjoni veebilehelt: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/farm-structures-and-economics/fsdn_en.

Lähemat informatsiooni FADN/FSDNi kohta Eestis leiab Maaelu Teadmuskeskuse veebilehelt: <https://metk.agri.ee/fsdn>

SUMMARY

Based on data from 607 agricultural holdings that signed cooperation agreements with the Centre of Estonian Rural Research and Knowledge (METK) in 2025, the standard results for 2024 under the FADN/FSDN (Farm Accountancy Data Network / Farm Sustainability Data Network) have been compiled. This publication provides a comprehensive overview of the main standard results for the average Estonian agricultural holding, analysed across eight production types. It also highlights differences between organic and conventional farming, as well as between holdings of different economic sizes. Standard results covering the period 2006–2024 are available on the METK website: <https://fadn.agri.ee/standardtulemused>

FADN/FSDN data are a vital source of information for policymakers and researchers. It offers the most detailed insight into the production and financial performance of agricultural holdings. These data enable the monitoring of changes in production structures, support scenario analysis, evaluate policy impacts and provide a clear picture of the sector's economic situation.

The overall FADN/FSDN population comprises 6,720 agricultural holdings with an economic size exceeding €4,000, based on the 2023 Agricultural Structure Survey. Economic size calculations are based on the standard output coefficients '2020' (average of the years 2018–2022). The sample size in Estonia was confirmed to be 658 households, the sample coverage was 92.2% in 2024, ensuring good representation in all main production types and economic size classes. Of the holdings that submitted data for the 2024 accounting year, 295 (49%) were sole proprietors and 312 (51%) were legal entities. The sample included 168 organic holdings (28% of the total).

In 2024, the average Estonian agricultural holding managed 145.3 hectares of agricultural land, of which 67% was rented. Compared to 2023, land use and the price of land rent increased. Changes in the land use structure show an increase in the share of cereals among conventional holdings and an increase in the share of fodder crops among organic holdings. The average rent paid increased to €115 per hectare.

Agricultural holdings recorded an average of approximately 3,500 working hours, with one-third performed as unpaid labour and two-thirds as paid. Hourly labour costs ranged between 7.57 and 14.29 euros and the proportion of paid vs unpaid labour varied significantly across production types. Dairy (E) and pig and poultry farming (G) primarily used paid labour, with unpaid labour accounting for less than 11%. In contrast, unpaid labour in grazing livestock holdings (F) made up around 65%.

In 2024, crop and livestock production each accounted for 36% of the average agricultural holding's total output, while other income-generating activities made up 12% and subsidies (excluding investment support) accounted for 15%. Compared to 2023, the total value of production and subsidies combined increased by about 7%. Output per hectare was significantly higher in conventional farming, while subsidies played an important role in boosting income per hectare in organic holdings.

The value of crop production per hectare increased by 5% from 2023. Exceptionally warm weather in 2024, with more sunshine and precipitation than usual, led to higher grain yields. However, several winter crop fields suffered frost damage, affecting especially the yields of winter rapeseed and turnip. Prices of crop products declined compared to 2023.

The value of livestock production per livestock unit rose by an average of 2% year-on-year. This was supported by higher realisation prices for livestock products, while production volumes remained stable overall.

In 2024, agricultural holdings received subsidies (excluding investment support) an average of 237 euros per hectare, compared to 215 euros in 2023. The share of subsidies in the total value of production and support varied by production type, the lowest share was recorded in horticulture (2%).

The cost structure in 2024 consisted of approximately 39% specific costs, 35% overhead costs, 13% depreciation and 13% labour costs. On average, the cost structure remained stable, although the distribution of costs varied by production type. Specific costs were highest in dairy (E) and pig and poultry farming (G), where feed costs are a major component. Overhead costs were largest in permanent crop (D) and grazing livestock (F) holdings, due to higher use of machinery, energy, maintenance and contracted services. Labour costs were proportionally higher in labour-intensive sectors like horticulture (B) and permanent crops (D) than in more technology-driven production types such as crop farming (A). Rental costs were higher in production types with greater land requirements, such as crop (A) and livestock farming (F). The increasing share of interest expenses and the impact of rising Euribor rates were most noticeable in production types with higher debt ratios (E, A, D, G, H).

Taking into account changes in total output, subsidies (excluding investments) and costs, cost management improved in 2024 compared to 2023. The ratio of total output to total costs was 0.87, meaning that 13% of costs were not covered by production alone. In conventional farming, the ratio was 0.91; in organic farming, 0.63. When subsidies are included, the total output plus subsidies to total costs ratio was 1.03 for conventional farming and 1.06 for organic farming, improving agricultural holdings' ability to cover costs.

Different production types contributed differently to the net value added (NVA) generated by the agricultural sector. In 2024, dairy (E) and crop farming (A) had the largest shares – 43% and 34%, respectively. Between 2020 and 2022, crop farming (A) contributed nearly half of total NVA, but in 2023 the share of dairy production increased significantly. In 2024, crop farming began to regain its previous position.

NVA per annual work unit (AWU) was higher in both conventional and organic farming in 2024 than in 2023 but remained heavily reliant on subsidies. Among conventional holdings, NVA per AWU reached approximately 34,200 euros, of which 50% came from subsidies (excluding investment support). Compared to 2023, total NVA (including subsidies) improved by nearly 53%. In organic holdings, NVA per AWU averaged around 26,800 euros – one-third more than in 2023. In 2023–2024, organic holdings reported negative NVA per AWU (excluding subsidies) in all production types except horticulture (B). Among conventional holdings, only livestock farming (F) showed negative NVA per AWU without subsidies.

From the perspective of economic size, larger holdings achieved higher NVA per AWU. The more large-scale holdings a production type contains, the more profitable the average result appears. Thus, pig and poultry farming, crop farming and dairy farming are among the most profitable. In contrast, in sectors dominated by smaller holdings, NVA per AWU remains low.

Asset costs and capital structure varied by production type. In production types dominated by smaller holdings (horticulture, permanent crops and grazing livestock), the average total asset value as of 31 December 2024 ranged between 168,200 and 240,400 euros. In contrast, in production types with larger holdings (dairy, pig and poultry), asset values ranged from 1.7 to 2.1 million euros. Crop holdings had total assets averaging 464,300 euros and were the most diverse in terms of economic size. Equity accounted for 60–80% of total assets across production types, while external capital ranged from 20–40%, depending on activity type and capital intensity. The highest external capital shares at year-end 2024 were seen in pig and poultry farming (G, 38%) and dairy (E, 39%), while the lowest was in grazing livestock (F, 16%). Smaller holdings generally had higher equity ratios.

The special chapter in the 2024 report focused on classifying agricultural holdings into four groups by economic sustainability. This analysis compared the combined value of production and subsidies (excluding investment support) to various cost benchmarks. The most sustainable holdings were those whose total output and subsidies covered not only direct costs but also the opportunity costs of the unpaid labour, capital and land. Their share exceeded one-third during 2020–2022, but fell to 10–11% from 2023 onward. Sustainable holdings – those whose production and subsidies exceeded total costs – made up 49% of holdings in 2024. A further 20% were classified as less sustainable, where production and subsidies cover all costs except depreciation. The least sustainable group included holdings whose production and subsidies failed to cover the costs of intermediate consumption and the costs of external factors (i.e. wages, rent and interest) – their share was 20% in 2024, down from 27% in 2023 but higher than the 9–12% seen between 2020 and 2022.

Detailed information on the FADN/FSDN concept and methodology, along with data and analysis by EU Member State, can be found on the European Commission's website: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/farm-structures-and-economics/fsdn_en

Further information on Estonia's FADN/FSDN system is available on the METK website: <https://metk.agri.ee/fsdn>

LISAD

Tabel 8. Standardtoodangu koefitsiendid, 2020
Standard output coefficients, 2020

Kood / Code	Toodangu liik / Type of production	Euro*
SOC_CLND004	Nisu ja speltanisu / Common wheat and spelt - ha	904
SOC_CLND006	Rukis / Rye - ha	615
SOC_CLND007	Oder / Barley - ha	698
SOC_CLND008	Kaer ja suvisegavili / Oats and summer cereal mixes - ha	541
SOC_CLND010	Muu terade saamiseks kasvatatav teravili / Other cereals for the production of grain - ha	645
SOC_CLND014	Kaunvili ja valgukuturoid terade (sh seemne ning tera- ja kaunvilja segude) tootmiseks / Dried pulses and protein crops for the production of grain (including seed and mixtures of cereals and pulses) - ha	534
SOC_CLND017	Kartul (sh varajane- ja seemnekartul) / Potatoes (including early potatoes and seed potatoes) - ha	4 388
SOC_CLND019	Sööda- ja muguljuurvili (v.a seeme) / Fodder roots and brassicas (excluding seed) - ha	635
SOC_CLND022	Raps ja rüps / Rape and turnip rape - ha	1 159
SOC_CLND025	Linaseemned (õlilina) / Linseed (oil flax) - ha	613
SOC_CLND026	Muud õliseemnekultuurid (k.a õlikanep) / Other oil seed crops (oil hemp) - ha	718
SOC_CLND034	Ravim-, vürtsi- ja lõhnataimed / Aromatic plants, medicinal and culinary plants - ha	2 020
SOC_CLND044	Põllul kasvatatav avamaa köögivilj, melonid ja maasikad / Fresh vegetables, melons and strawberries outdoor or under low protective cover: Open field - ha	10 650
SOC_CLND045	Aias kasvatatav avamaa köögivilj, melonid ja maasikad / Fresh vegetables, melons and strawberries outdoor or under low protective cover: Market gardening - ha	10 650
SOC_CLND081	Katmikalal (sisseminekuvõimalusega) kasvatatav värske köögivilj, melonid ja maasikad / Fresh vegetables, melons and strawberries under glass or other (accessible) protective cover - ha	64 608
SOC_CLND046	Avamaal või madalal katmikalal kasvatatavad lilled ja ilutaimed (v.a puukoolid) / Flowers and ornamental plants (excluding nurseries): outdoor or under low (not accessible) protective cover - ha	9 730
SOC_CLND082	Katmikalal (sisseminekuvõimalusega) kasvatatavad lilled ja ilutaimed / Flowers and ornamental plants: under glass or other (accessible) protective cover - ha	289 639
SOC_CLND038	Lühiajaline rohumaa / Temporary grass - ha	292
SOC_CLND039	Muud haljalt koristatud taimed / Other plants harvested green - ha	693
SOC_CLND047	Heina- ja muu seemnekasvatus / Arable land seeds and seedlings - ha	889
SOC_CLND051	Püsirohumaa, v.a looduslik rohumaa / Pasture and meadow, excluding rough grazing - ha	151
SOC_CLND055	Puuviljaistandikud / Fruit plantations - ha	1 559
SOC_CLND059	Marjad, v.a maasikad / Berry plantations - ha	2 127
SOC_CLND067	Lauaviinamarjad / Grapes for table use - ha	4 760
SOC_CLND063	Veiniviinamarjad / Grapes for wines - ha	1 900
SOC_CLND070	Puukoolid / Nurseries - ha	28 953
SOC_CLND071	Muud püsikultuurid / Other permanent crops - ha	1 920
SOC_CLND084	Püsikultuurid katmikalal / Permanent crops under glass - ha	63 504
SOC_CLVS001	Alla ühe aasta vanused isased ja emased veised - pea / Bovine animals, under one year old, male and female - head	368
SOC_CLVS003	Vähemalt ühe, kuid alla kahe aasta vanused pullid - pea / Male bovine animals, one but less than two years old - head	884
SOC_CLVS004	Vähemalt ühe, kuid alla kahe aasta vanused lehmullikad - pea / Female bovine animals, one but less than two years old - head	544
SOC_CLVS005	Vähemalt kaheaastased pullid - pea / Male bovine animals, two years old and over - head	302
SOC_CLVS007	Vähemalt kaheaastased lehmullikad - pea / Heifers, two years old and over - head	1 194
SOC_CLVS009	Piimalehmad - pea / Dairy cows - head	3 683
SOC_CLVS010	Muud lehmad - pea / Other cows - head	482
SOC_CLVS013	Uted, aretusloomad - pea / Breeding females - head	197
SOC_CLVS014	Muud lambad - pea / Other sheep - head	119
SOC_CLVS016	Emased kitsed, aretusloomad - pea / Breeding females - head	352
SOC_CLVS017	Muud kitsed - pea / Other goats - head	75
SOC_CLVS018	Pörsad, eluskaaluga alla 20 kg - pea / Piglets having a live weight of under 20 kilograms - head	95
SOC_CLVS019	Aretusemised eluskaaluga vähemalt 50 kg - pea / Breeding sows weighing 50 kilograms and over - head	682
SOC_CLVS020	Muud sead - pea / Other pigs - head	227
SOC_CLVS021	Broilerid - 100 pead / Broilers - 100 head	1 073
SOC_CLVS022	Munakanad -100 pead / Laying hens - 100 head	2 521
SOC_CLVS023	Muud kodulinnud - 100 pead / Other poultry - 100 head	456
SOC_CLVS029	Küülikud, emased aretusloomad - pea / Rabbits, breeding females - head	159
SOC_CLVS030	Mesilased - pere / Bees - hive	131

* aastate 2018-2022 keskmine / average of years 2018-2022

Tabel 9. Standardtulemuste loetelu
List of standard results

Põllumajandustootjate üldkogum ja valim / Sample and Population	
SYS 02	Esindatud põllumajandustootjad üldkogumis / Farms represented
SYS 03	Põllumajandustootjate arv valimis / Sample farms
Tööjõud, tootmisstruktuur ja saagikus / Labour, structure and yields	
SE 010	Tööjõud kokku - aastaühikutes / Total labour input - AWU
SE 015	- tasustamata tööjõud aastaühikutes / unpaid labour input
SE 020	- tasustatud tööjõud aastaühikutes / paid labour input
SE 030	Renditud põllumajandusmaa / Rented utilized agricultural area (UAA) - ha
SE 025	Kasutatav põllumajandusmaa kokku / Total UAA - ha
SE 035	- teravili / cereals - ha
SE 041	- teised põllukultuurid / other field crops - ha
SE 046	- köögivilid ja lilled / vegetables and flowers - ha
SE 054	- püsikultuurid / permanent crops - ha
SE 071	- söödakultuurid / forage crops - ha
SE 074	- tootmisest välja jäetud põllumajandusmaa / total agricultural area out of production - ha
ST 711	- muu põllumajandusmaa / other UAA - ha
SE 075	Metsamaa / Woodland area - ha
SE 080	Kokku loomühikuid - LÜ / Total livestock units - LU
SE 085	- piimalehmad - LÜ / dairy cows - LU
SE 090	- muud veised - LÜ / other cattle - LU
SE 095	- lambad ja kitsed - LÜ / sheep and goats - LU
SE 100	- sead - LÜ / pigs - LU
SE 105	- linnud - LÜ / poultry - LU
SE 110	Nisu saagikus - ts/ha / Yield of wheat - 100 kg/ha
SE 120	Loomkoormus LÜ/ha (söödakultuurid) / Stocking density - LU per ha of forage crops
SE 125	Piimatoodang lehma kohta - kg / Milk yield - kg/cow
Toodang / Output - euro	
SE 131	Kogutoodang / Total output
SE 132	Kogutoodangu suhe kogukuludes / Output-input ratio
SE 135	Taimekasvatustoodang / Total output crops & crop production
SE 140	- teravili / cereals
SE 145	- valgukultuurid / protein crop
SE 150	- kartul / potatoes
SE 160	- õlikultuurid / oil-seed crops
SE 165	- tehnilised kultuurid / industrial crops
SE 170	- köögivilid ja lilled / vegetables & flowers
SE 175	- puuvili / fruit
SE 185	- viinamarjad / grapes
SE 195	- söödakultuurid / forage crops
SE 200	- muu taimekasvatustoodang / other crop output
SE 136	Taimekasvatustoodangu väärtus / Total crop output per ha - euro/ha
SE 206	Loomakasvatustoodang / Total output livestock & livestock products
SE 216	- lehmapiim ja -piimatooted / cows' milk & milk products
SE 220	- veiseliha / beef & veal
SE 225	- sealiha / pigmeat
SE 230	- lamba- ja kitseliha / sheep & goats
SE 235	- linnuliha / poultrymeat
SE 240	- munad / eggs
SE 245	- lamba- ja kitsepiim / ewes' & goats' milk
SE 251	- muu loomakasvatustoodang / other livestock & products
SE 207	Loomakasvatustoodangu väärtus / Total livestock output - euro/LU
SE 256	Muu toodang ja sissetulekud / Other output and income
SE 260	Loonustasu ja omatarve / Farmhouse consumption
SE 265	Ettevõttesisene kasutamine / Farm use
Kulud / Input - euro	
SE 270	Kulud kokku / Total inputs
SE 275	Vahetarbimine (eri- ja üldkulud) / Total intermediate consumption
SE 281	Erikulud / Total specific costs
SE 285	- seemned ja istikud / seeds & plants
SE 290	- sellest omakasvatatud / of which home-grown
SE 295	- väetised / fertilizers
SE 300	- taimekaitsevahendid / crop protection
SE 305	- muud taimekasvatuse erikulud / other crop specific costs
SE 310	- söödad koresööda sööjatele (karjatavatele loomadele) / feed for grazing livestock
SE 315	- sellest omatoodetud / of which home-grown
SE 320	- söödad sigadele ja lindudele / feed for pigs & poultry
SE 325	- sellest omatoodetud / of which home-grown
SE 330	- muud loomakasvatuse erikulud / other livestock specific costs
SE 332	- sellest veterinaarkulud / of which veterinary expenses
SE 331	- metsanduse erikulud / forestry specific costs
ST 712	- kõrvaltegevuse erikulud / specific costs for other gainful activities
SE 284	Taimekasvatuse erikulud / Specific crop costs - euro/ha
SE 309	Loomakasvatuse erikulud / Specific livestock costs - euro/LU
SE 336	Üldkulud / Total farming overheads
SE 340	- masinate ja ehitiste korrashoid / machinery & building current costs
SE 345	- energia (mootorikütus, elekter, kütteenaine) / energy (motor fuels and lubricants, electricity, heating fuels)
SE 350	- lepingulised tööd / contract work

Tabel 9. Standardtulemuste loetelu
List of standard results

SE 356	- muud põllumajanduse üldkulud / <i>other direct inputs</i>
SE 360	Põhivara kulum / <i>Depreciation</i>
SE 365	Tööjõu-, rendi- ja intressikulud / <i>Total external factors</i>
SE 370	- tööjõukulud / <i>wages paid</i>
SE 375	- rendikulud / <i>rent paid</i>
SE 380	- intressikulud / <i>interests</i>
Põllumajandustulu / <i>Income - euro</i>	
SE 131	Kogutoodang / <i>Total output</i>
SE 275	Vahetarbimine (eri- ja üldkulud) / <i>Total intermediate consumption</i>
SE 600	Toetuste (v.a investeeringutele) ja maksude bilanss / <i>Balance current subsidies & taxes</i>
SE 605	Toetused (v.a investeeringutele) / <i>Total subsidies (excluding on investments)</i>
SE 610	- toetused taimekasvatusele / <i>total subsidies on crops</i>
SE 615	- toetused loomakasvatusele / <i>total subsidies on livestock</i>
SE 616	- toetused piimatootmisele / <i>subsidies dairying</i>
SE 617	- toetused muudele veistele / <i>subsidies other cattle</i>
SE 618	- toetused lammastele ja kitsedele / <i>subsidies sheep & goats</i>
SE 619	- muud loomakasvatustoetused / <i>other livestock subsidies</i>
SE 624	- maaelu arengu toetused (v.a investeeringutele) / <i>total support for rural development (excl. on investments)</i>
SE 621	- keskkonnatoetused / <i>environmental subsidies</i>
SE 622	- ebasoodsamate piirkondade toetus / <i>LFA and ANC subsidies</i>
SE 623	- muud maaelu arengu toetused / <i>other rural development payments</i>
SE 625	- toetused vahetarbimisele / <i>subsidies on intermediate consumption</i>
SE 626	- palga-, rendi- ja intressitoetus / <i>subsidies on external factors</i>
SE 630	- tootmisest lahtiseotud toetused / <i>decoupled payments</i>
SE 699	- muud toetused / <i>other subsidies</i>
SE 410	Brutolisandväärtus / <i>Gross farm income</i>
SE 360	Põhivara kulum / <i>Depreciation of fixed assets</i>
SE 415	Netolisandväärtus / <i>Farm net value added</i>
SE 365	Tööjõu-, rendi- ja intressikulud / <i>Total external factors</i>
SE 405	Investeeringutoetuste ja investeeringute käibemaksu bilanss / <i>Balance subsidies & taxes on investments</i>
SE 420	Ettevõtjatulu / <i>Family farm income</i>
SE 425	Netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta / <i>Farm net value added per AWU</i>
Bilanss seisuga 31. detsember / <i>Balance Sheet - euro</i>	
SE 436	Varad kokku / <i>Total assets</i>
SE 441	Põhivara / <i>Total fixed assets</i>
SE 446	- maa ja püsikultuurid / <i>land & permanent crops</i>
SE 448	- sellest metsamaa ja kasvav mets / <i>of which forest land including standing timber</i>
SE 450	- ehitised / <i>buildings</i>
SE 455	- masinad / <i>machinery</i>
SE 460	- põhikari / <i>breeding livestock</i>
ST 464	- muu põhivara / <i>other fixed assets</i>
SE 465	Käibevara / <i>Total current assets</i>
SE 470	- noorkari / <i>non-breeding livestock</i>
SE 475	- tootmisvarud / <i>stock of agricultural products</i>
SE 480	- muu käibevara / <i>other circulating capital</i>
SE 485	Kohustised / <i>Total liabilities</i>
SE 490	- pikaajalised kohustised / <i>long & medium-term liabilities</i>
SE 495	- lühiajalised kohustised / <i>short-term liabilities</i>
SE 501	Omakapital / <i>Net worth</i>
Finantsnäitajad / <i>Financial indicators - euro</i>	
SE 510	Keskmine varade maksumus (v.a maa ja mets) / <i>Average farm capital (excluding value of land)</i>
SE 516	Brutoinvesteering / <i>Gross investment on fixed assets</i>
SE 521	Netoinvesteering / <i>Net investment on fixed assets</i>
SE 406	Investeeringutoetus / <i>Subsidies on investment</i>
Kõrvaltegevus (OGA) / <i>Other gainful activities (OGA) - euro</i>	
SE 700	Kõrvaltegevuse kogutoodang / <i>Total output from OGA</i>
SE 705	- töödeldud loomakasvatustoodang / <i>processing of animals & animals' products</i>
SE 710	- töödeldud taimekasvatustoodang / <i>processing of crops</i>
SE 715	- metsandustoodang / <i>forestry and wood processing</i>
SE 720	- lepingulised tööd ja teenused / <i>contractual work</i>
SE 725	- taluturism / <i>agritourism</i>
SE 730	- muu kõrvaltegevus / <i>other output from OGA</i>
SE 750	Kõrvaltegevuse erikulud / <i>Specific costs for OGA</i>
Lisanäitajad / <i>Additional data</i>	
SE 011	Töötatud tunnid kokku / <i>Total labour input - hours</i>
SE 016	Tasustamata tööjõu töötatud tunnid kokku / <i>Unpaid labour input - hours</i>
SE 021	Tasustatud tööjõu töötatud tunnid kokku / <i>Paid labour input - hours</i>
ST 701	Tööjõukulu tasustatud tööjõule tunnis / <i>Wages of paid labour per hour - euro</i>
ST 715	Müügitulu kokku - euro / <i>Total sales - euro</i>
ST 714	- põllumajanduslik müügitulu / <i>Sale of agricultural products - euro</i>
ST 707	- sellest taimekasvatustoodangu müük / <i>sale of crops & crop production - euro</i>
ST 708	- sellest loomakasvatustoodangu müük / <i>sale of livestock & livestock products - euro</i>
ST 713	Mittepõllumajanduslik müügitulu / <i>Non-agricultural sales - euro</i>